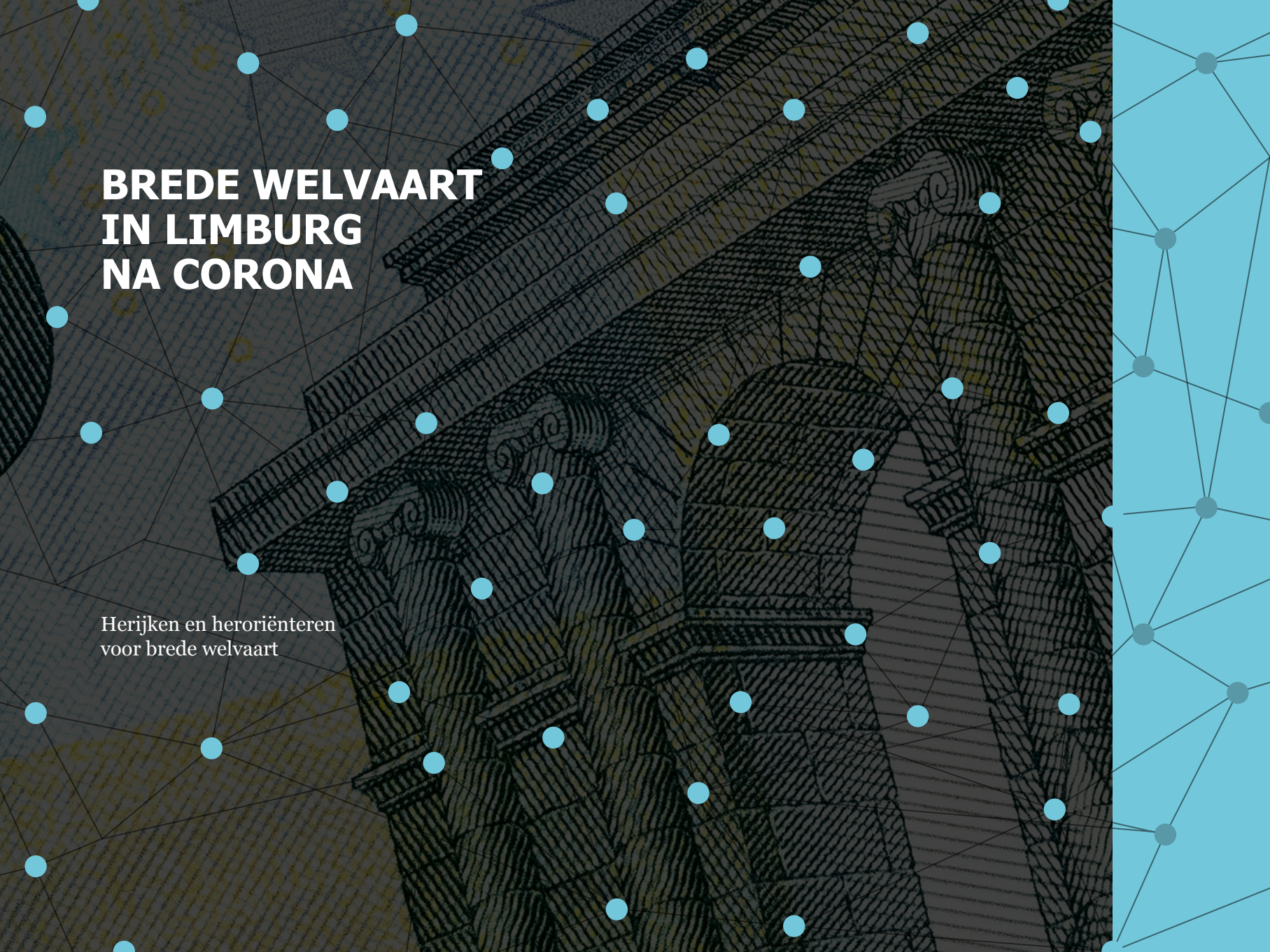

BREDE WELVAART IN LIMBURG NA CORONA

Herijken en heroriënteren
voor brede welvaart

BREDE WELVAART IN LIMBURG NA CORONA

Herijken en heroriënteren
voor brede welvaart

Arbeidsmarkt
InZicht.nl
etil research group

SOCIAAL-ECONOMISCH
KENNISCENTRUM
neimed

Zuyd
Onderzoek **ZU
YD**

**Etil research
group**

INHOUD

Voorwoord	9
Wat voor samenleving willen we?	
En hoe pakken we dat aan?	14
<i>Rianne Letschert</i>	
Maatregelen en aanbevelingen voor de economie	14
<i>Giel Braun</i>	
De waarde van mensen verdient een andere bejegening	32
<i>Ron van Baden</i>	
Brede welvaart vraagt om brede samenwerking	38
<i>Rianne Donders – de Leest</i>	
Dialogoog en creativiteit dragen bij aan oplossingen	46
<i>Jeanette Oostijën</i>	
Dit is het moment om de voordelen van AI en data science te benutten	52
<i>Astrid Boeijen</i>	
Zuid-Limburgse sociaaleconomische situatie is precair: de zorg moet daarom veranderen	58
<i>David Jongen</i>	
Brede welvaart: grote transities door intrinsieke verantwoordelijkheid	64
<i>Saskia Goetgeluk</i>	
Wat Limburg nu nodig heeft: lef, focus, maar ook flexibiliteit	70
<i>Jol Stoffers</i>	
Samenvatting	78

VOORWOORD

De maatschappelijke crisis ten gevolge van het Covid-19 virus strekte zich uit over een veel langere periode dan medio 2020 werd gehoopt en voorzien. In de periode tussen de uitbraak begin 2020 en de zomer van 2021 fluctueerden de verwachtingen over de impact op de economie en de arbeidsmarkt. De economie bleek echter in hoog tempo te herstellen, mede dankzij de vele en voortdurende maatregelen van de overheid. De vraag naar arbeidskrachten overtrof zelfs het aanbod, een ongekennde situatie. De crisis heeft echter niet alleen invloed gehad op de economie; de samenleving werd in al haar facetten geraakt. Die invloed kan nog lange tijd doorwerken en daarmee ook kansen bieden voor verandering, voor andere accenten, voor samenwerking en voor versnelde ontwikkelingen op tal van terreinen. Om die kansen te benutten is doelgericht beleid nodig.

De Brede Economisch Sociale Taskforce (BEST), die in 2020 een beeld schetste van de toekomst van Limburg na de crisis, pleit voor herstelbeleid op basis van brede welvaart. Het rapport van BEST benoemt een aantal forse uitdagingen: herstel van de economie, (jeugd-) werkloosheid, de mentale en fysieke gezondheid van de inwoners, de organisatie van het sociaal-maatschappelijke leven, herstel van de cultuur- en kunstensector, het vinden van nieuwe verdienmodellen en geschikt personeel. Duurzame oplossingen worden volgens de taskforce gevonden door de kracht van ontmoeting en samenwerking over grenzen heen. Ook de drie Nederlandse Planbureaus - Centraal Planbureau, Sociaal en Cultureel

Planbureau en het Planbureau voor de Leefomgeving – hebben het nieuwe kabinet opgeroepen om bij het herstelbeleid brede welvaart als uitgangspunt te nemen.

Gezondheid en economie zijn belangrijk, maar andere maatschappelijke thema's dragen eveneens bij aan welvaart en welzijn van mensen: onderwijs, veiligheid, toegankelijkheid van voorzieningen, de kwaliteit van de leefomgeving en sociale en inkomensgelijkheid. De planbureaus wijzen er evenals BEST op vooral ook naar de samenhang tussen verschillende domeinen te kijken, zowel waar het gaat om het signaleren van kwetsbaarheden als wat betreft het benutten van kansen en synergiën. En ook wijzen zij op de kansen die een crisis kan bieden, bijvoorbeeld voor de arbeidsmarkt, de zorg, het onderwijs en op het vlak van duurzaamheid.

Neimed, Zuyd Hogeschool, Etil en ArbeidsmarktInZicht vinden het van belang de landelijke ontwikkelingen en sociaal-economische trends en hun onderlinge afhankelijkheid specifiek te duiden op Limburgse schaal. In dat licht past deze uitgave, waarin vanuit uiteenlopende bestuurlijke en beleidsmatige perspectieven gekeken wordt naar de mogelijkheden om te bouwen aan brede welvaart in al zijn veelzijdigheid. Samenhang en samenwerking, over de eigen grenzen durven kijken en elkaar écht zien en ontmoeten zijn terugkerende thema's.

Wij hopen dat 'Brede welvaart voor Limburg na corona' kan bijdragen aan antwoorden op een belangrijke vraag: welk Limburg willen we nalaten aan de jonge mensen van nu en hoe zorgen we ervoor dat dit beeld werkelijkheid wordt?

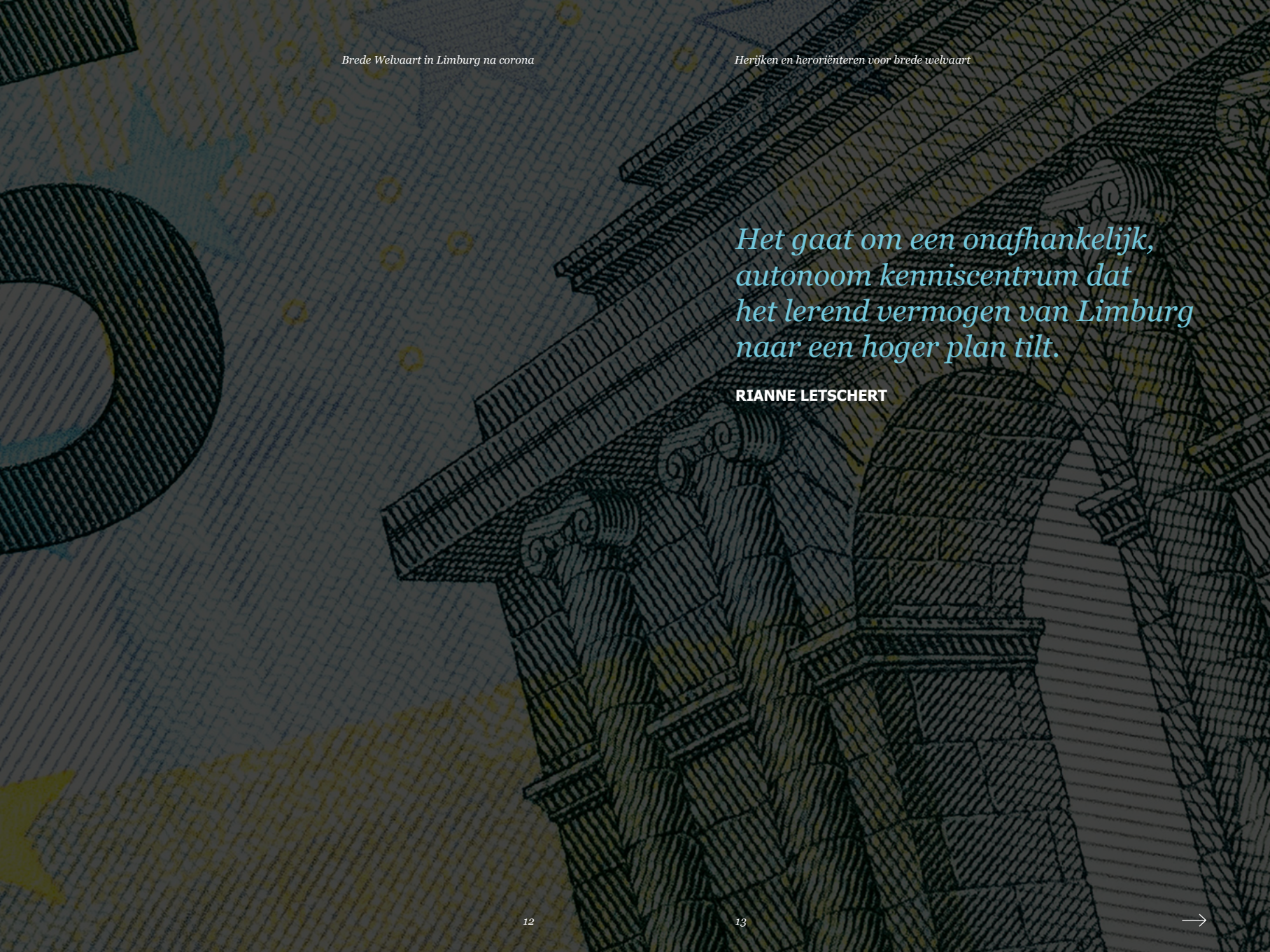
Prof. Dr. Jol Stoffers

lector Employability Zuyd Hogeschool,
bijzonder hoogleraar Open Universiteit en wetenschappelijk
directeur Neimed sociaal-economisch kenniscentrum

Jeroen Meuwissen

directeur Etil research group en ArbeidsmarktInZicht

Oktober 2021

Brede Welvaart in Limburg na corona

Herijken en heroriënteren voor brede welvaart

*Het gaat om een onafhankelijk,
autonoom kenniscentrum dat
het lerend vermogen van Limburg
naar een hoger plan tilt.*

RIANNE LETSCHERT

RIANNE LETSCHERT

Bestuursvoorzitter Universiteit Maastricht
Voorzitter Taskforce BEST

WAT VOOR SAMENLEVING WILLEN WE? EN HOE PAKKEN WE DAT AAN?

Afgelopen oktober presenteerde de Brede Economisch Sociale Taskforce (BEST) tien helder geadresseerde aanbevelingen voor Limburg na corona. We hebben langs twee denklijnen gewerkt: de kracht van ontmoeting en de kracht van samenwerking. Brede welvaart en de menselijke maat staan daarbij centraal en we konden daardoor zes toekomstperspectieven voor Limburg beschrijven: (circulaire) kennis- en kunde-economie, duurzame gezonde leefstijl, onderwijs als bron van inspiratie, een rijk sociaal maatschappelijk en cultureel leven, sociaal vangnet op menselijke maat, vertrouwen en uitvoeringskracht. In februari spraken maatschappelijke organisaties, bedrijven en overheden tijdens een Provinciale Statenconferentie over het advies. Vanuit de Provincie verkent kwartiermaker Laury van den Ham hoe het BEST rapport opvolging krijgt en wat de rol van de Provincie is in het geheel. De bestuurscrisis en de huidige politieke onzekerheid is daarbij een remmende factor, maar natuurlijk is niet alleen de Provincie aan zet. Ik zie dat partijen mooie stappen zetten, ook buiten de politiek-bestuurlijke arena.

Brede welvaart is een inspirerend en uitdagend onderwerp. Dat was, naast het interdisciplinaire karakter van de benadering, een belangrijke reden voor mij om het

voorzitterschap van de taskforce op me te nemen. Brede welvaart inspireert om met elkaar in gesprek te gaan. De gemeenten Beek, Sittard-Geleen, Kerkrade en Leudal hebben bijvoorbeeld sessies georganiseerd om met stakeholders te praten over een visie voor de periode na corona. Daarbij werd het BEST-rapport gebruikt – een groter compliment voor de taskforce kun je niet wensen! Brede welvaart is echter een veelomvattend en vrij abstract thema. Het risico bestaat dat er ‘alles’ onder valt en dat het rapport dan uiteindelijk niks teweegbrengt. De Limburgse Alliantie Brede Welvaart, die inmiddels is gevormd, staat daarom voor de taak om de aanbevelingen te operationaliseren en verder te concretiseren met actielijnen, op basis van accurate en actuele kennis voor de regio. Kennis uit theorie en praktijk is essentieel. Daarop kunnen we keuzes baseren en kunnen we blijven bijsturen.

LEREND VERMOGEN

Dat brengt me op een andere belangrijke aanbeveling uit het rapport: de vorming van een regionaal kenniscentrum brede welvaart. Het gaat daarbij om een onafhankelijk, autonoom kenniscentrum dat het lerend vermogen van Limburg naar een hoger plan tilt. De Provincie, als regionaal bestuurscentrum van Limburg, speelt bij de totstandkoming hiervan een belangrijke rol en heeft goede lijnen met nationale adviesorganen en interprovinciale initiatieven. Want ook in Den Haag en in andere provincies leeft het besef dat de complexe maatschappelijke opgaven vragen om diepgaande regionale kennis. Het momentum om dit in Limburg van de

grond te krijgen is er. Want juist in deze sterk veranderende tijd waarin bovendien een gigantische hoeveelheid informatie beschikbaar is, hebben we behoefte aan inzicht en overzicht. Alleen zo weten we wat we moeten aanpakken, behouden of juist moeten veranderen. In het rapport zeggen we dat het kenniscentrum uitdrukkelijke meerwaarde moet bieden door substantieel en integraal iets toe te voegen aan de reeds bestaande kennis in Limburg. Dat zou onder meer moeten gebeuren door over sectorale grenzen heen te werken en door kennis uit de praktijk nadrukkelijker een stem te geven. Het kenniscentrum geeft dus gevraagd en ongevraagd duiding aan regionale kennis uit praktijk en theorie, werkt samen met nationale adviesorganen maar onderscheidt zich daarvan door diepe, actuele regionale kennis. Zo krijgen we ook voor de langere termijn beter inzicht in onze regionale sterktes en zwaktes en komen gefundeerde keuzes voor Limburg scherper in beeld.

BREDE VERANTWOORDELIJKHEID

Wat we met het BEST-rapport beogen, is een maatschappelijke beweging om interdisciplinair en integraal te kijken naar maatschappelijke uitdagingen. Doordat je iets gezamenlijk oppakt kun je langetermijndoelstellingen halen die jou of je instelling op het eerste oog alleen indirect raken. Dat soort samenwerking is superingewikkeld en intellectueel uitdagend. Het vraagt investeren in leiderschap, verantwoordelijkheid nemen en realiseerbare brede doelstellingen.

Want door mensen met verschillende geluiden bij elkaar te zetten, ontstaan andersoortige oplossingen. Dat is de basis voor de interventies, de interacties en de synergie.

Daarom hebben we nadrukkelijk benoemd wat er nodig is: ‘de kracht van ontmoeting’ en ‘samenwerking over grenzen van sectoren, domeinen, regio’s en landen met het oog op sociaal en economisch herstel’. Want door mensen met verschillende geluiden bij elkaar te zetten, ontstaan andersoortige oplossingen. Dat is de basis voor de interventies, de interacties en de synergie.

VERANTWOORDELIJKHEID NEMEN

Voor Limburg zijn onderwijs, gezondheid en kansengelijkheid bijvoorbeeld zeer uitdagende thema’s. Het onderwijs alleen kan niet voor de oplossing zorgen. De zorgsector evenmin. Het aanpakken van knelpunten vraagt geld en inspanning en levert je instelling op korte termijn misschien geen voordeel op. Maar alleen al voor de reputatie van de regio is het belangrijk dat er iets gebeurt. Ik realiseer me dat het moed vergt om verder vooruit te kijken dan de eigen bestuurstermijn en om vervolgens een langetermijnvisie en de bijbehorende interventies aan je electoraat of je achterban uit te leggen. Maar dat is wel nodig, gezien de korte bestuurlijke termijnen. Een concreet voorbeeld is ‘De Gezonde Basisschool’, waarvoor goede wetenschappelijk onderbouwde pilots zijn gehouden met goede resultaten. De investeringen leidden aantoonbaar tot een betere leercapaciteit én een betere gezondheid van

leerlingen. Dan is nu het moment voor bestuurlijke kracht en investeringen om het door te zetten, zodat zichtbaar wordt wat de positieve consequenties zijn voor de latere gezondheidskosten. Interessant in dit opzicht is ook het effect van natuur of vergroening van de leefomgeving op de gezondheid van mensen. Denk aan groene schoolpleinen, wat ook weer een mooi voorbeeld is van multidisciplinair denken. Zo kun je meerdere opgaven effectiever aanpakken voor de langere termijn. Niet kruidenieren, want investeringen in onze jeugd ga je altijd terugverdienen in de samenleving. Dat is helaas nog lastig tussen de oren te krijgen van degenen die aan de knoppen van het geld zitten.

LANGETERMIJNDENKEN LOONT

We zijn allemaal onderdeel van de samenleving en hebben een verantwoordelijkheid in de lokale gemeenschap, op ons werk, in de regio, enzovoort. Het gaat erom dat mensen die verantwoordelijkheid daadwerkelijk nemen.

We zijn allemaal onderdeel van de samenleving en hebben een verantwoordelijkheid in de lokale gemeenschap, op ons werk, in de regio, enzovoort.

Ik hou niet van mensen die aan de zijlijn kritiek hebben op alles en iedereen; je kunt ook zelf bedenken wat jij kunt bijdragen. Via de actie Limburg Verlicht bijvoorbeeld worden allerlei lokale initiatieven getoond waarbij gewerkt wordt aan

knelpunten in de samenleving. Die beweging van solidariteit aanjagen is belangrijk. We zullen dat met elkaar moeten doen en daarbij is het soms nodig het directe belang van de eigen organisatie opzij te zetten. Neem onze studenten. Zij hebben het door corona zwaar. Dan kunnen we het probleem doorschuiven naar de GGZ, want 'wij geven onderwijs'. Maar uiteindelijk krijgen wij er ook last van dat onze studenten niet goed in hun vel zitten. Daarom ontplooiën wij nu heel veel activiteiten rond studentenwelzijn.

CORONA: LIVING LAB

Corona heeft een grote impact op onze samenleving, gelukkig niet alleen maar negatief. Op het gebied van massaconsumptisme en duurzaamheid zijn er knoppen omgezet. Het vliegbeleid is binnen no time ingevoerd, dat leek een jaar geleden nog onmogelijk. Binnen Europa pak je dus voortaan de trein. En je denkt na of je echt gaat reizen of dat je ook online kunt meedoen met dat symposium. Ik hoop echt dat we met de ervaringen van afgelopen jaar iets positiefs doen voor de aarde, al realiseer ik me dat menselijk gedrag hardnekkig is... Ik zie instellingen op een aantal thema's schakelen, visie ontwikkelen en implementeren: 'Hoe gaan we het thuiswerken faciliteren? We willen wel meer dat community-gevoel maar mensen hebben ook de ruimte nodig om daarin de juiste balans te vinden. En als we onze controledrang wat loslaten, wat betekent dat dat dan voor ons vastgoed?' Er komen misschien veel meer multifunctionele gebouwen waar allerlei partijen gebruik van kunnen maken. Je kunt in de gemeenschapskernen

panden die leegstaan gebruiken om mensen die niet naar hun werk willen reizen, te faciliteren met een werkplek. Dat soort concepten brengt mensen bij elkaar en brengt een andere balans tussen werk en privé. Mensen houden tijd over omdat ze niet hoeven te reizen en die tijd willen ze misschien wel investeren in vrijwilligerswerk. Deze hele coronacrisis is een sociaal experiment, ga maar aan de slag, buiten de gebaande paden en de hokjes, zonder vinkjes!

DE KRUISPUNTEN VAN MAATSCHAPPELIJKE UITDAGINGEN

Natuurlijk willen we na deze crisis ook dingen herstellen: elkaar weer ontmoeten en samen dingen beleven. Mogelijk in een andere balans, met wat minder prikkels. Maar het BEST-rapport beoogt voor een deel ook een transitie naar een andere samenleving; we kunnen nu een hervormingsagenda maken. Dat vraagt een heel andere bril om naar de samenleving te kijken. Onze samenleving is heel erg gestructureerd: het Rijk werkt met departementen, de Provincie met clusters en de Gemeente met beleidsafdelingen. In mijn eigen instelling merk ik dat we in de crisis veel meer met elkaar moeten samenwerken, dwars door portefeuilles heen, zonder allerlei lagen van toestemming en afstemming. Het heeft geleid tot nieuwe creatievere vormen om de uitdagingen aan te pakken. Ik hoor ook bij overheden dat het nodig is om meer te werken op de kruispunten van de maatschappelijke uitdagingen. Die vraagstukken kunnen namelijk beter vanuit verschillende perspectieven en disciplines worden aangepakt.

Juist op die kruispunten wil je de goede mensen hebben die samen de juiste interventies bedenken met de juiste financiële injecties. Daarvoor heb je een flexibel samengestelde Brede Alliantie nodig en op onderdelen een kenniscentrum. En natuurlijk heb je grote maatschappelijke en bestuurlijke kracht nodig.

SCHEUR IN DE SAMENLEVING

Corona laat helaas ook de toenemende polarisatie zien: in tegenstelling tot de geprivilegieerde klasse krijgen de mensen die het al moeilijker hebben, het zwaarder. Zowel de economische gevolgen van de crisis als de maatschappelijke consequenties landen bij hen veel vaker dan bij anderen. We zullen onder ogen moeten zien dat dat een scheur in de samenleving gaat creëren. In de discussies in het Nationaal Groeifonds, waarvan ik commissielid ben, hebben we geconstateerd dat het een te enge benadering is om interventies alleen te beoordelen op hun effect voor het verdienvermogen van Nederland. Je moet ook kijken naar de maatschappelijke baten van een interventie. Op het thema kennisontwikkeling bijvoorbeeld moet je veel meer werken met een kwalitatieve onderbouwing van interventies en projecten. Het gaat immers niet alleen om de economische meetlat maar ook om wat belangrijk is voor ons welzijn en daarmee ook onze welvaart positief beïnvloedt. Het CBS maar ook de Rabo in samenwerking met de Universiteit Utrecht ontwikkelen modellen om het brede welzijn te meten. Dat is niet eenvoudig.

NIEUW LEIDERSCHAP

Een hele generatie nieuwe leiders wil ook zo denken en werken. De taskforce die zeer breed was samengesteld, werd mede daardoor een heel mooi netwerk. In Limburg zijn de lijnen heel kort en ik heb ervaren dat die informele cultuur in principe heel goed werkt: met elkaar kun je dingen aanpakken. Kijk naar de Brightlands campussen. Daarvoor was een langetermijnvisie nodig van mensen die structureel durfden te investeren. Met de Provincie als betrouwbare partner die over bestuurstermijnen heen durft te investeren. Ik heb dat nog bij geen enkele andere provincie gezien. Ook in de Limburgse Alliantie Brede Welvaart ervaar ik dat er een groeiende groep mensen is in verantwoordelijke posities die over het eigen belang heen durven te stappen. Dat maakt het mogelijk om op de verschillende thema's te werken met dynamische groepen. Bij de uitwerking van de prioritering zullen we opnieuw naar het rapport moeten kijken. We hadden vorig jaar niet gedacht dat de crisis zo lang zou duren en we moeten dus aan de hand van samenhangende regionale kennisontwikkeling bepalen waar de diepe gaten vallen en daarop de prioritering aanpassen. Dat sommige mensen misschien nog niet meedoen is jammer, maar wij gaan vooruit!

*In tegenstelling tot de
geprivilegieerde klasse krijgen
de mensen die het al moeilijker
hebben, het zwaarder.*

*Zowel de economische
gevolgen van de crisis als de
maatschappelijke consequenties
landen bij hen veel vaker dan bij
anderen. We zullen onder ogen
moeten zien dat dat een scheur in
de samenleving gaat creëren.*

RIANNE LETSCHERT

GIEL BRAUN

voorzitter Limburgse Werkgevers Vereniging
directeur/eigenaar Koobra Invest BV

MAATREGEL EN AANBEVELINGEN VOOR DE ECONOMIE

We moeten ons als samenleving schamen dat er zoveel mensen buiten de boot vallen, terwijl we in internationale lijstjes behoren tot de rijkste en gelukkigste landen. Hoe is het mogelijk dat de economie sinds de crisis van 2008-2009 met zo'n 17% is gegroeid, maar dat mensen met een middeninkomen hun rekeningen nauwelijks betaald krijgen?

In 2018 werd ik voorzitter van de LWV met het gevoel dat we de sociale agenda opnieuw moeten bekijken. Ik denk namelijk dat wij als werkgevers een afstand ten opzichte van de maatschappij hebben gecreëerd! Met dertig Limburgse ondernemers hebben we dit toen besproken onder leiding van gouverneur Theo Bovens. Ik werd bevestigd in mijn gevoel en besloot het thema ook aan te kaarten bij Hans de Boer, toenmalig voorzitter van VNO/NCW, en de vijf andere regiovoorzitters. Onze gesprekken hebben mede geleid tot het Brugproject van VNO/NCW en MKB-Nederland, waarmee we boven water hebben gehaald wat de maatschappelijke rol van bedrijven is. De conclusie was dat we als ondernemers ook een opgave hebben om de samenleving bijeen te houden.

We hebben te zorgen dat de stap naar een duurzame, innovatieve toekomst voor iedereen bereikbaar wordt. Vanuit de bestaande sterktes van het (internationale) bedrijfsleven

zullen we dat met nieuwe, vaak wezenlijk andere formules en recepten moeten doen. Dat werd ook de leidraad voor het langetermijnplan van Ingrid Thijssen, de huidige voorzitter van VNO/NCW. Het is een eerste stap om te constateren dat er een toenemende kansengelijkheid bestaat in Nederland. Dat er kinderen met honger op school zitten en dat iemand met een middeninkomen niet kan rondkomen door ons fiscale stelsel, het toeslagenstelsel en de uit de hand gelopen huizenprijzen. Dan moet je aan de slag en niet in de valkuil trappen om jarenlang het 'waarom' te onderzoeken. Ik wil bijdragen aan concrete oplossingen.

CONCREET

Voor Limburg zie ik drie lijnen waarlangs gewerkt moet worden: inclusie, circulaire economie en ruimtelijke ordening. De boel bij elkaar houden - inclusie en kansengelijkheid opheffen - bereiken we door structureel en waardevol werk te creëren, te werken aan een eerlijkere inkomensverdeling en huisvesting betaalbaar te maken. We hebben in Limburg ook een enorme uitdaging wat betreft gezondheid.

Voor Limburg zie ik drie lijnen waarlangs gewerkt moet worden: inclusie, circulaire economie en ruimtelijke ordening.

Voorals in Zuid-Limburg is de levensverwachting lager, de geestelijke gezondheid slechter en er is bovengemiddeld veel overgewicht. Vitaliteit staat dan ook op de agenda en er zijn

ook vanuit de Provincie Limburg diverse initiatieven. Als LWV zetten we met Vitaal Bedrijf programma's op voor bedrijven. Dat soort programma's kun je collectief ontwikkelen. Ze moeten zeer laagdrempelig zijn en starten bij bewustwording.

Vitaliteit en brede welvaart zijn ook afhankelijk van financiële gezondheid. Een laag inkomen brengt stress met zich mee en slechte eetgewoontes. Om dit deel van het vraagstuk op te lossen, is het nodig dat mensen werk hebben en houden.

Dat kan door een gezondheidscheck af te nemen bij medewerkers die dat willen, gevolgd door een programma voor het gezin. Want als je je richt op het individu, heeft het geen duurzaam effect. Met Vitaal Bedrijf draagt het bedrijfsleven bij aan het oplossen van een probleem in Zuid-Limburg. En het is ook direct 'kassa' voor elke ondernemer: door te zorgen dat werknemers gezond en vitaal zijn, daalt het ziekteverzuim.

GEZONDHEID

Vitaliteit en brede welvaart zijn ook afhankelijk van financiële gezondheid. Een laag inkomen brengt stress met zich mee en slechte eetgewoontes. Om dit deel van het vraagstuk op te lossen, is het nodig dat mensen werk hebben en houden. Overheid en bedrijfsleven zullen daarin samen moeten optrekken. Ik ben voorstander van meer druk om mee te doen en een hogere netto beloning voor de middengroepen

en de minima. Wat mij betreft is het daarom tijd om het minimumloon los te koppelen van de hoogte van de bijstand en WW-uitkeringen. Zo vergroot je de acceptatie van werk dat gedaan moet worden, maar waarvoor we nu internationale werknemers moeten invliegen. Tegelijk moet je het minimumloon verhogen op een zodanige manier dat het werkgeversdeel van het brutoloon niet of nauwelijks stijgt, waardoor we internationaal onze concurrentiepositie kunnen behouden.

SCHOLING

Kijkend naar de sectoren waar in Limburg veel vraag is naar personeel, stel ik vast dat er iets vreemds aan de hand is. Het zijn namelijk ook de sectoren waar het grootste aantal werkzoekenden zit, volgens de laatste cijfers van het UWV: zorg & welzijn, de metaal en installatiebranche en de horeca. Ik heb begrepen dat veel 50-plussers als moeilijk bemiddelbaar worden beschouwd. Zelf hanteer ik in mijn bedrijven nooit een leeftijdsgrens, het zou goed zijn als instanties daar ook mee ophouden. Mensen zijn vaak flexibel genoeg om met scholing hun loopbaan te vervolgen. Scholing zou beloond moeten worden om te voorkomen dat mensen die weinig opleiding hebben gehad, rond hun veertigste echt vastlopen vanwege de voortschrijdende digitalisering en ontwikkelingen als Artificial Intelligence. In mijn eigen bedrijven houd ik medewerkers voor dat zij door goede scholing niet langer afhankelijk zijn van mij, maar dat ik als werkgever afhankelijk word van hen. Limburg Leert biedt loopbaanadvies en leermogelijkheden.

Leo Loopbaan is een programma dat mensen inzicht geeft in hun kansen voor loopbaanontwikkeling. Het begint te werken: bij Limburg Leert zijn inmiddels al zo'n duizend leeraanvragen ingevuld!

LIMBURGSE DELTAWERKEN

Een tweede belangrijke lijn om tot brede welvaart te komen is de circulaire economie. Sociaaleconomisch is de energietransitie voor Limburg een enorme uitdaging én een geweldige kans. Chemelot heeft de ambitie om in 2050 een volledig duurzame, circulaire en klimaatneutrale chemiesite te zijn. Een operatie vergelijkbaar met de Deltawerken.

Sociaaleconomisch is de energietransitie voor Limburg een enorme uitdaging én een geweldige kans.

De enorme hoeveelheid kennis, visie en geld die beschikbaar is bij de 150 bedrijven op Chemelot, waarvan 60 chemische fabrieken, zal maken dat de Limburgse economie ver voorop kan gaan lopen wat betreft circulariteit en klimaatneutrale productieprocessen. Om ondernemingen daarbij te stimuleren pleit ik voor het faciliteren van investeringen ten behoeve van innovatie om te komen tot klimaatneutraliteit. Dat is voor de multinationals veel aantrekkelijker dan een extra CO₂-heffing.

OVERHEID AAN ZET

Om als Limburg de energietransitie volop te kunnen

benutten, is het essentieel dat de overheid belangrijke voorwaarden organiseert. Er is immers een gelijk speelveld nodig op de Europese markt. Verder zal een sterke lobby moeten bepleiten dat de overheid nu haar ereschuld aan Limburg heeft in te lossen. Er moet namelijk een pijpleiding komen voor het afvoeren van CO₂ en het aanvoeren van waterstof en elektriciteit van en naar de kust. Verder zou energietransitie een vast onderdeel moeten worden bij het vaststellen van bestemmingsplannen en het verlenen van omgevings- en vestigingsvergunningen. Alle bedrijfsruimtes zouden, daar waar dat technisch kan, bijvoorbeeld via de vestigingsvergunning, kunnen worden voorzien van zonnedaken. Omdat elektriciteitsleveranciers voorlopig geen belang hebben bij aanpassing van de infrastructuur voor stroom, zal de overheid dat moeten oppakken. Net als in de jaren zestig toen in hoog tempo aardgasleidingen tot in de uithoeken werden aangelegd. Ook voor huishoudens moet het haalbaar worden om investeringen te doen die ertoe leiden dat ze evenveel energie opwekken als gebruiken. Daarvoor moet nagedacht worden over een voorfinanciering en vormen van aflossing.

DE STIKSTOFKWESTIE

De derde lijn is de ruimtelijke ordening. Immers het afgesproken woonvolume moet gerealiseerd worden. Daarvoor moet dan wel de stikstofcrisis zo snel mogelijk worden opgelost, wat ondanks de nieuwe wetgeving nog niet lijkt te lukken. Er spelen enorme belangen en de oplossing die is

bedacht, gaat voorbij aan andere mogelijkheden. In het geval van de stikstofcrisis denk ik dat alle partijen bij elkaar gezet moeten worden. In mijn beeldspraak: 'Zet de boeren, de minister, de aannemers en de natuurorganisaties op een boot en laat ze zo lang tussen Maastricht en Rotterdam heen en weer varen tot ze eruit zijn.' Met een agrarische sector die wereldwijd vooroploopt, moet het toch mogelijk zijn om voor dit vraagstuk een oplossing te vinden die verder gaat dan het lokale denken van boeren uitkopen.

INNOVATIEHART VAN LIMBURG

Brede welvaart in Limburg tot stand brengen betekent kansen en kennis benutten. Er is enorme kennis op de vier Brightlands campussen. Of het nu gaat over de stikstofuitstoot, PFAS, energietransitie, circulariteit, AI of gezondheid. De uitdagingen die er zijn vragen om een krachtenbundeling door transparantie en kennisdeling. Ook hier kan de overheid een hefboomfunctie vervullen door een overkoepelend 'Brightlands Limburg' te entameren als kloppend kennis- en innovatiehart van Limburg. Door samenwerking en transparantie maken we van onze vraagstukken exportproducten. Ten behoeve van de revitalisering van mensen, wereldwijd, vergaren we in Limburg kennis die we kunnen exporteren. De behoefte aan technologische oplossingen maakt dat de opwaardering van technische beroepen op alle niveaus doorgaat. Pioniers en volgers, ondernemers en kennisinstellingen trekken gezamenlijk op. Zonder onmiddellijk te denken in termen van concurrentie maar juist gedreven door enthousiasme en trots.

We moeten ons als samenleving schamen dat er zoveel mensen buiten de boot vallen, terwijl we in internationale lijstjes behoren tot de rijkste en gelukkigste landen.

Hoe is het mogelijk dat de economie sinds de crisis van 2008-2009 met zo'n 17% is gegroeid, maar dat mensen met een middeninkomen hun rekeningen nauwelijks betaald krijgen?

GIEL BRAUN

RON VAN BADEN
regioleider collectief FNV

DE WAARDE VAN MENSEN VERDIENT EEN ANDERE BEJEGENING

Wat gezondheid betekent voor mens en maatschappij hebben we de afgelopen anderhalf jaar gezien. Het is duidelijk dat het wel en wee van een samenleving veel meer is dan het bruto nationaal product. Het gaat om de kracht en de veerkracht van de samenleving waarvan mensen op basis van hun talenten deelgenoot kunnen zijn. Brede welvaart strekt zich dan ook uit over de volle breedte van het sociaaleconomische en sociaal-culturele spectrum.

Drie dingen behoeven wat mij betreft nu de aandacht: klimaat en energietransitie, kansengelijkheid en bejegening. Als er één regio is die weet wat een energietransitie teweeg kan brengen in de samenleving, is het Limburg wel. De sociale achterstanden die ontstonden na de mijnsluitingen, vormen nog steeds een thema. Laten we dus aandacht besteden aan de balans tussen klimaat en werkgelegenheid, zodat de goede banen die bijvoorbeeld op Chemelot bestaan, ook behouden blijven voor onze kinderen. We moeten uitkijken dat Limburg geen 'lagelonenland' wordt. Door steeds maar weer de ruimte te bieden aan pop-up distributiecentra die enkel concurreren op lage kosten om zich hier te vestigen, creëer je geen hoogwaardige banen en structurele werkgelegenheid. Limburg heeft een gezamenlijke werkgelegenheidsagenda nodig voor de lange termijn, met een doorvertaling in de hele keten. Voor het industriebeleid betekent dat: investeringen in research en development, in productie

en in kennis en opleiding. Dat leidt tot die bredere welvaart, waarvoor mensen zich hier willen vestigen.

GOEDE BANEN

Er wordt gezegd dat er in alle sectoren een tekort is aan goede mensen. Maar daar kun je ook anders naar kijken. De kwaliteit van veel banen sluit niet aan bij wat mensen zoeken. Zij hebben werk nodig dat perspectief biedt, waar je een toekomst mee kunt opbouwen en waarmee je zelfstandig kunt voorzien in je onderhoud. Een baan dus met een CAO en een pensioenregeling. De energietransitie kan dit soort goede banen opleveren, bijvoorbeeld in de installatiebranche of bij energiebedrijven. Maar als er mensen op tijdelijke basis via een flexcontract worden ingehuurd om sleuven te graven, gaat de energietransitie geen structurele werkgelegenheid opleveren.

De kwaliteit van veel banen sluit niet aan bij wat mensen zoeken. Zij hebben werk nodig dat perspectief biedt, waar je een toekomst mee kunt opbouwen en waarmee je zelfstandig kunt voorzien in je onderhoud.

Ter vergelijking een andere sector. In de transport en logistiek zijn de arbeidsomstandigheden vaak zwaar en wil men de goedkoopste arbeidskrachten – arbeidsmigranten of mensen met een flexcontract. Dat levert voor de mensen in de regio dus niets op. We moeten invloed uitoefenen op de wijze waarop het werk vormgegeven wordt; duurzaamheid van

werk moet bevorderd worden. Het gaat dus ook om regionaal rentmeesterschap en regioseren.

ZEKERHEID

Als vakvereniging zetten wij ons in voor collectieve regelingen die het mogelijk maken dat mensen zich voldoende kunnen emanciperen om een plek in de samenleving in te nemen.

Brede welvaart betekent voor mij ook dat je mensen kansen biedt en in gesprek gaat als dingen niet meteen lukken.

Dat betekent dat er basale zekerheden geboden worden om je bestaan op te bouwen en dat mensen bejegend worden vanuit vertrouwen en geloof in hun kunnen. De zekerheden van ons sociale stelsel zijn afgebouwd en er is weinig voor in de plaats gekomen. Persoonlijke aandacht is vervangen door websites als mijnHRM.nl of Werk.nl. Instituties als de Belastingdienst of het UWV lijken te handelen vanuit gestold wantrouwen. Brede welvaart betekent voor mij ook dat je mensen kansen biedt en in gesprek gaat als dingen niet meteen lukken. Gelukkig lijkt hier nu een kentering in te komen en groeit het besef dat persoonlijke aandacht er echt toe doet.

KANSENGELIJKHEID

Om tegemoet te komen aan de huidige arbeidsmarkt-vraagstukken én te bereiken dat mensen op termijn een baan hebben die zekerheid biedt, is het nodig om mogelijkheden te

creëren om van de ene sector over te stappen naar de andere. Nu is het heel moeilijk om je te kwalificeren voor zo'n baan met perspectief. Zijn er bijvoorbeeld geschikte BBL-trajecten en is er compensatie voor gedeelde inkomsten? Want hoe zorg je dat er brood op de plank is in de periode waarin je een opleiding volgt om zo'n overstap te maken? Mensen die nu dat risico willen nemen, krijgen vaak de deksel op de neus. Het is essentieel om mensen regie te geven op hun toekomst en daar de faciliteiten en kaders voor te creëren. Daarmee bouw je aan kansengelijkheid in de segmentering die onze samenleving kenmerkt: haves - havenots, man - vrouw, hoogopgeleid - laagopgeleid - praktisch opgeleid - technisch opgeleid, autochtoon - allochtoon, enzovoort. Voor mensen die hoogopgeleid zijn, zijn de kansen groter; er zijn leerbudgetten en faciliteiten. Maar kom je toevallig uit de verkeerde wijk of van de verkeerde 'werkvloer', dan ligt de keuze voor je school of carrière al min of meer vast en daarmee is je toekomstige arbeidsaanbod ook bepaald. Een wijkgerichte en werkvloergerichte aanpak is in mijn ogen essentieel. En Leven Lang Ontwikkelen, maar dan collectief in de CAO geregeld, zodat duidelijk is dat mensen mogen ontwikkelen; het is een recht!

VERANTWOORDELIJKHEID

Een belangrijk speerpunt voor ons als FNV is de verhoging van het minimumloon, zodat mensen kunnen leven van hun salaris en hun kinderen kansen kunnen geven, doordat ze niet in schuldenproblematiek terechtkomen en blijven hangen. Nederland is inmiddels een meritocratie geworden, met als

neoliberaal uitgangspunt: je moet je eigen ding doen en je bent zelf verantwoordelijk voor je leven. Ik ontken die eigen verantwoordelijkheid niet, maar we zijn ook als maatschappij verantwoordelijk om mensen kansen te bieden. Dat betekent opnieuw: opleidingsmogelijkheden bieden. Wie technisch analfabeet of digibeet is, moet die vaardigheden ook als volwassene kunnen verwerven, zodat hij aan de slag kan bij een bedrijf dat 21e-eeuwse skills vraagt. Ook een goede vakopleiding helpt mensen om aan de slag te blijven. Tijdens de coronacrisis hebben we ook weer gezien hoe belangrijk de publieke beroepen zijn. Een herwaardering van de zorg en het onderwijs is aan de orde! Er zijn goede mensen nodig, de overheid mag weer wat sterker worden.

IN GESPREK

Voor mij is één van de beste rapporten van de afgelopen tijd ‘Weten is nog geen doen’ van de WRR. Het pleit voor ondersteuning van mensen, burgers, werknemers, zodat zij beter kunnen omgaan met de hoge eisen die onze samenleving stelt.

Voor kinderen is er huiswerkbegeleiding, waarom niet voor volwassenen?

Vrijwel iedereen heeft moeite met het maken van een plan, het plan vervolgens uitvoeren, omgaan met verleiding en tegenslag, en volhouden. Daar hebben we winst te behalen. Voor kinderen is er huiswerkbegeleiding, waarom niet voor volwassenen? Het systeem is daar nu totaal niet op ingericht, waardoor mensen

veel te snel worden afgeschreven. Het is ook vreemd dat mensen in de WW of de bijstand geen opleiding mogen volgen – ze moeten beschikbaar zijn voor een baan... Het zou beter zijn om in gesprek te gaan, mensen te vragen wat zij willen en wat niet en daar een aanbod aan te koppelen. ‘Nederland leert door’ bijvoorbeeld biedt mogelijkheden om je kosteloos te kwalificeren.

BEJEGENING

Zo werk je vanuit respect en vertrouwen aan een toekomstperspectief. Noem het een sociale dialoog. Dat kun je ook breder trekken. Houd bijvoorbeeld ‘volkscolleges werk en inkomen’ om in gesprek te gaan over de energietransitie en wat dat gaat betekenen voor de beroepen. In het CAO-overleg voor de schoonmaaksector hebben we bijvoorbeeld een dialoog gevoerd over welk werk behouden moet blijven en welk werk het beste gerobotiseerd kan worden, omdat het belastend of smerig is. Deze tijd van netwerken vereist een andere manier van samenwerken en met elkaar omgaan. Het is nodig je te realiseren dat je zelf in een bubbel zit en niet weet hoe het is om bijvoorbeeld rond te moeten komen van een bijstandsuitkering. In de nieuwe samenwerking gaat het erom dat je van elkaar ziet welke waarde je toevoegt, zodat er oplossingen ontstaan die werken voor mensen. Op die basis kunnen we gezamenlijk die energietransitie en die technologische transitie realiseren. En in de aanpak, dat is essentieel, moeten we niet uitstralen dat wij mensen willen veranderen. Mensen willen best veranderen maar niet veranderd worden.

RIANNE DONDERS – DE LEEST
Burgemeester van Roermond

BREDE WELVAART VRAAGT OM BREDE SAMENWERKING

De definitie van Brede welvaart zal niet voor iedereen hetzelfde zijn; een ondernemer zal het anders definiëren dan iemand die actief is in het sociale domein. In elk geval mogen we eronder verstaan dat mensen zich welbevinden, dat je geen zorgen hebt over de dagelijkse dingen: een dak boven je hoofd, voldoende te eten, hygiëne. Als we dat bereiken, zijn we echt op weg naar een samenleving waar iedereen het beter heeft.

De afgelopen decennia kwam de autonomie van het individu centraler te staan. De keerzijde van deze belangrijke verandering is dat het algemene, brede belang ondergeschikt is geworden. Daar maak ik me zorgen over. We leven in een tijd, waarin we teruggeworpen zijn op onszelf. Niet alleen door corona, maar ook door andere ontwikkelingen die leiden tot gevoelens van onveiligheid en onzekerheid. Immers een heel stelsel van zekerheden is afgebouwd. We hebben alles veranderd: ons pensioenstelsel, het zorgstelsel, het sociale stelsel. Privatisering en marktwerking zijn overal ingevoerd, zelfs voor basisvoorzieningen als gas, elektriciteit en vervoer. Daarmee hebben we zoveel nieuwe onzekerheden gecreëerd, dat veel mensen het niet meer overzien. Dan ontstaat de neiging om de wereld klein en dichtbij te houden: je moet voor jezelf zorgen. Terwijl het zo zou moeten zijn dat we op elkaar letten. Het zou ontzettend fijn zijn als we mensen een nieuwe

geborgenheid konden bieden om van daaruit naar de toekomst te kijken. Veiligheid is een basisrecht dat een voedingsbodem biedt voor groei en verdere ontwikkeling.

IEDEREEN IS NODIG

Brede welvaart kun je niet op een smal podium bereiken, het zijn juist de verbindingen en kruispunten tussen terreinen die maken dat brede welvaart voor meer mensen beschikbaar komt. Om brede welvaart te bereiken, moet je inzetten op een hele brede samenwerking op allerlei terreinen. We moeten samen aan de slag om de goede stippen op de horizon te zetten: doelen voor de korte, de middellange en de lange termijn om de samenleving weer op gang te krijgen op een manier die ons past. Het herstel van deze crisis is niet iets van één portefeuille, één volksvertegenwoordiger. Daar heb je iedereen bij nodig: de regering, de Tweede Kamer, een provinciaal bestuur en ook een heel actief gemeentebestuur. Met alle partners die daarbij horen en de betrokkenheid van onze burgers. Als iedereen binnen zijn eigen opgave de dingen goed doet, komen we er wel.

ZORGEN DOOR CORONA

We weten nog niet precies welke vraagstukken door corona het meest actueel zijn. Daarom is een impactanalyse belangrijk. Dat is niet gemakkelijk omdat we nog steeds in de crisis zitten. Zichtbare meetpunten zijn werkloosheidscijfers, de faillissementsaanvragen, de leegstand in de binnensteden. De grootste vraagstukken zitten echter in de sociaaleconomische hoek: mensen die in een sociaal isolement zijn geraakt, waar de

armoede groter is geworden, waar inkomens zijn weggevallen. Wat is het effect van het stilleggen van het onderwijs? Het feit dat de culturele sector grote offers heeft moeten brengen? Cultuur staat voor de verbinding tussen mensen, het verenigingsleven. Van al dit soort dingen weten we pas over een tijdje welk effect de coronacrisis heeft gehad en wat we daar als gemeente aan kunnen en moeten doen.

VERANTWOORDELIJKE OVERHEID

De economische cijfers lijken vooralsnog nauwelijks te worden beïnvloed door de coronacrisis. Maar we maken ons zorgen over de retail en de horeca. Vooral de jonge horecabedrijven in panden met een hoge huur en zeer strikte contracten zijn uitermate kwetsbaar. We moeten er alert op zijn dat zij niet overeind gehouden worden door de verkeerde partijen, waardoor het risico op ondermijning groot wordt. Dit soort vraagstukken vereisen een langetermijnvisie en dat is volgens mij een belangrijke taak van de overheid: het hele netwerk overzien en je verantwoordelijkheid nemen. Zoals Herman Tjeenk Willink zei: 'Het wordt tijd dat we snappen dat besturen iets anders is dan dingen regelen.' Wat wij als bestuurders dus moeten doen, is op korte termijn voorkomen dat zaken erger worden, kijken waar onze verantwoordelijkheid ligt met het oog op herstel van de stad en als iets niet bij ons thuishoort, moeten we het gesprek aangaan met de partijen die wel verantwoordelijkheid dragen. Alleen zo kan Roermond op langere termijn herstellen van deze crisis.

Het zou ontzettend fijn zijn als we mensen een nieuwe geborgenheid konden bieden om van daaruit naar de toekomst te kijken.

Veiligheid is een basisrecht dat een voedingsbodem biedt voor groei en verdere ontwikkeling.

RIANNE DONDRS – DE LEEST

COLLECTIEF HERSTELPLAN

Roermond is een boeiende stad, met een prachtige historische binnenstad en een geweldige internationale ligging, een stad aan het water. Er wordt veel van deze stad gehouden, ondanks de verschillen in de stad en in de politiek. Hoewel we de afgelopen jaren veel hebben geïnvesteerd in de sociale infrastructuur, zijn er op dit gebied nog veel opgaven. We moeten gezondheid als thema blijven agenderen en het verenigingsleven stimuleren. Ook met onze retail hebben we een opgave. Om onze economie én de aantrekkelijkheid en toekomstbestendigheid van onze stad te versterken is het bijvoorbeeld nodig om verschillende huisvestingskwalificaties aan de stad toe te voegen. Het werken aan het herstel van de stad nu, in de overgang van de coronacrisis naar heropening van de samenleving, is al begonnen. De crisis kan ons helpen om het juiste gesprek te voeren met de inwoners.

POLITIEK

Aan het begin van de coronacrisis was de gemeenteraad eensgezind in het aannemen van de motie om het goede te doen voor de stad. Er gebeurde iets zo ingrijpends dat iedereen begreep: dit kunnen we alleen samen oplossen. Het lukt in de politiek maar zelden om honderd procent steun voor iets te krijgen. Politiek is een voortdurend zoeken naar meerderheden. De enorme diversiteit in de samenleving en de veelkleurigheid van een stad maken dat je het nooit goed kunt doen voor iedereen. Tegelijkertijd moet je zoveel mogelijk mensen betrekken, zodat je weet voor wie je de dingen doet

en of je de goede dingen doet. Daarbij moet je oog houden voor de minderheid, want een volgende keer kan het zijn dat je zelf de minderheid vormt en dan wil je ook met respect behandeld worden. Wat dat betreft heeft de politiek in mijn ogen een voorbeeldfunctie. Het is de verantwoording van elke politicus om respectvol te zijn ten opzichte van de mensen, hun toekomst en geschiedenis. Grote woorden maken dat je je als politicus kunt onderscheiden, maar het heeft een prijs: het is soms kwetsend, devalueert de politiek en draagt niet perse bij aan het nemen van het beste besluit of om mensen te interesseren voor de politiek.

OPDRACHT

Uiteindelijk geldt voor alle bestuurslagen dat we moeten zorgen dat we met de beschikbare middelen de goede dingen doen, zodat we deze crisis en de negatieve gevolgen ervan kunnen dempen of verbeteren. Het kabinet heeft in mijn ogen de goede maatregelen genomen. Misschien is het niet allemaal vlekkeloos verlopen, maar het kabinet moest varen op een kompas dat weinig zekerheid bood. Van het nieuwe kabinet verwacht ik, ongeacht de samenstelling, een opvatting over hoe we verder moeten met Nederland, waar we onze energie op gaan richten. Heel Nederland zit te wachten op een soort perspectief: wat gaan we versterken en wat niet? We zijn geconfronteerd met een wereld die in hoog tempo verandert, waardoor we op tal van terreinen nieuwe verbindingen kunnen en moeten maken. De positieve effecten van die periode moeten we proberen vast te houden, zodat we in ons kleine

land oplossingen vinden voor de belangrijke vraagstukken. Dat is hoe besturen in mijn ogen werkt: er zijn veranderingen en hoe kunnen we daarop reageren en meebewegen? Zien wat er in de samenleving gebeurt en daaruit concluderen wat je voor de toekomst belangrijk vindt.

KRUISVERBANDEN

Eén van de goede ontwikkelingen is het thuiswerken. Mensen blijven hun werk op een goede manier doen, ook al hebben zij daarnaast bijvoorbeeld de zorg voor kinderen, thuisonderwijs of mantelzorg. We maakten minder kilometers en gebruiken de auto op een andere manier. Thuiswerken geeft mensen meer mogelijkheden in hun gezin, maar ook bij verenigingen of sportclubs. Dat is dan weer belangrijk voor de sociale cohesie en de gezondheid. Het thuiswerken heeft ook consequenties voor de faciliteiten die een kantoor nog moet bieden. Wordt dat meer een ontmoetingsplek? En wat betekent dat dan voor de huisvestingsopgave en dus voor de kantorenmarkt? Kunnen we de woningmarkt op die manier ontsluiten, zodat er minder beslag op het buitengebied nodig is? Wat betekent een dergelijke benadering voor het milieu? Al dit soort kruisverbanden zou je goed moeten bekijken en meenemen in je beleid.

KRACHTIGE BEWEGING

We hadden hier bijvoorbeeld 'Come together', waarin mensen elkaar digitaal en fysiek konden helpen. Dat ging van boodschappen halen tot cross-overs waarbij bedrijven hun personeel beschikbaar stelden bijvoorbeeld voor de zorg.

Dit soort acties, maar ook de crisis zelf, bracht een enorme verbondenheid met zich mee. Dat wil je behouden, want zonder onderlinge verbinding krijg je een vereenzaamde samenleving, waarin welvaart niet voor iedereen toegankelijk is. Dat vind ik ook het goede van het BEST-rapport. Op een moment waarop veel mensen nog niet wisten wat ze moesten doen, heeft de Taskforce krachtig ingezet op de maatschappelijke opgaven.

Dit is een prachtige provincie die internationaal enorme kansen heeft, maar die we nog onvoldoende benutten.

Er spreekt uit dat je de vraagstukken alleen in samenwerking kunt oplossen. Inzetten op brede samenwerking verdient zo'n impuls, want je kunt pas echt een krachtige beweging zijn als je dat op een grotere schaal doet, vanuit het besef dat wat goed is voor het geheel uiteindelijk ook goed is voor de afzonderlijke partners. Hier in Midden-Limburg zijn we daarmee goed op weg. We kennen elkaar en hebben op die basis een strategische post-corona agenda geformuleerd. Het is één van de bouwstenen voor Limburg. Dit is een prachtige provincie die internationaal enorme kansen heeft, maar die we nog onvoldoende benutten. In een triple helix van onderwijs, bedrijfsleven en overheid met één gemeenschappelijk doel word je krachtig en kun je van betekenis zijn. Dat is een haalbare weg!

JEANETTE OOSTIJEN

Lid College van Bestuur VISTA College

DIALOOG EN CREATIVITEIT DRAGEN BIJ AAN OPLOSSINGEN

Er zijn in Limburg veel mooie ontwikkelingen op gang gebracht die bijdragen aan de bedrijvigheid: de Brightlands campussen, aandacht voor circulaire economie en andere innovaties. Economische ontwikkeling zal zeker bijdragen aan het oplossen van een aantal sociaal-maatschappelijke vraagstukken. Ik vraag me echter af of we de kansenongelijkheid op die manier voldoende kunnen opheffen. Er is ook een focus nodig op de zachtere aspecten en gedrag: een andere manier van omgaan met elkaar. Om echt te werken aan een gezonde en vitale regio, waar alle talenten worden benut, moeten we verbinding stimuleren. Niet alleen nu - omdat we elkaar nodig hebben vanwege corona - maar blijvend.

Collega's gaan met elkaar in dialoog, leren van elkaar, krijgen daardoor een breder perspectief en komen samen tot nog betere oplossingen.

In onze fusie-organisatie zie ik hoe geweldig ontmoeting en samenwerking kunnen werken. VISTA College functioneert als een soort microkosmos waarin we uitzoeken hoe je dingen samen tot stand brengt. Nadat we eerst de ondersteunende afdelingen hebben samengevoegd, gaan ook de onderwijsafdelingen elkaar langzamerhand raken. Dat draagt

bij aan de kwaliteit van onze opleidingen in Heerlen, Sittard en Maastricht. Er is een onderlinge afhankelijkheid binnen de clusters, die maakt dat ook de cultuurthema's aan bod komen. Collega's gaan met elkaar in dialoog, leren van elkaar, krijgen daardoor een breder perspectief en komen samen tot nog betere oplossingen. Dat is heel verrijkend. Natuurlijk clasht het ook wel eens, maar voorop staat dat iedereen bij VISTA bijdraagt aan de ontwikkeling van onze talenten in Zuid-Limburg. Samen breng je dingen tot stand: het leidende thema van het BEST-rapport.

CORONA

De afgelopen periode hebben we extra scherp kunnen zien hoe belangrijk de verbinding tussen mensen is. We hebben bij VISTA College eenzaamheid gezien en de kansenongelijkheid kwam nog sterker in beeld. Online onderwijs is ingewikkeld voor een gezin met vijf kinderen, twee laptops en een kleine woning. Veel van onze studenten zitten bovendien in een leeftijdsfase, waarin het belangrijk is om erop uit te gaan en nieuwe dingen te ontdekken. Onze docenten, mentoren en studentenbegeleiders hebben daar extra zorg voor en ze besteden ook nu de studenten weer meer naar school kunnen, extra aandacht aan de sociale aspecten. In het mbo gaat het namelijk niet alleen om het aanleren van beroepsvaardigheden, maar ook om hoe je bent als mens en hoe je je verhoudt tot de samenleving. Deze jonge mensen moeten zich vaardigheden eigen maken om stevig in het leven te staan. Voor wie daar ernstige problemen mee ervaart, hebben wij een zorgstructuur.

Via mbo-knooppunten halen we de hulpverlening in huis die wij als onderwijsinstelling niet kunnen bieden: schuldhulpverlening, psychologische hulp, enzovoort.

OOK POSITIEF

Ondanks alle narigheid van corona zie ik ook positieve ontwikkelingen. Studenten die versneld eigen verantwoordelijkheid nemen en zich goed aanpassen aan online lessen en natuurlijk is het ook een prima ontwikkeling dat de digitalisering van het onderwijs in een stroomversnelling kwam. Het stond al lange tijd in de jaarplannen maar leek vooral iets voor believers. Er komt nu een enorme energie vrij bij onze docenten, onderwijskundig leiders en practoren¹, bijvoorbeeld bij de ontwikkeling naar blended learning – de combinatie van online en fysieke lessen die nu actueel is. De ontwikkeling richting blended learning was voor ons aanleiding om een tweede practoraat op te zetten, waarbij digitale didactiek en pedagogiek worden ingezet en onderzocht. Doordat we dit evidence informed benaderen, weten we wat er werkt en wat de impact is. Daarbij kunnen we optrekken met collega's in het hbo, wo, voortgezet en primair onderwijs.

DOORSTROMING EN LLO

We hebben allemaal te maken met een lichting studenten/leerlingen die we nog nauwelijks op school hebben gezien. Verbinding maken en ontschotting in het onderwijs zijn dan ook meer dan actueel. Intensievere onderwijskundige samenwerking tussen de onderwijsinstellingen, tussen docenten, onderzoekers

en onderwijskundig leiders, kan zeker op termijn bijdragen aan het beperken van schooluitval en zorgen voor een betere doorstroom van leerlingen, zodat de talenten behouden blijven voor de samenleving. Het past bij onze maatschappelijke opgave om die doorstroming ook te faciliteren voor andere groepen dan alleen leerlingen die vanuit vmbo en havo bij ons komen.

We hebben allemaal te maken met een lichting studenten/leerlingen die we nog nauwelijks op school hebben gezien. Verbinding maken en ontschotting in het onderwijs zijn dan ook meer dan actueel.

We leiden ook herstarters en omscholvers op. Als mbo hebben wij een rol te spelen in Leven Lang Ontwikkelen (LLO). Beroepen zijn immers niet meer decennialang hetzelfde. Wij willen LLO structureel goed kunnen neerzetten en daarbij ook snel en flexibel kunnen inspelen op ontwikkelingen in het beroepenveld, we moeten curricula snel kunnen aanpassen. Er is dan ook ruimte nodig voor innovatie. Het mbo is een echte doe-sector, het is ongelooflijk hoe snel we zaken tot stand kunnen brengen, maar daar moet wel lijn in zitten, zodat we samen met partners de effecten en de impact kunnen bepalen: evidence informed. Daarbij moeten we ook niet alles willen doen. Het is belangrijk dat we bepalen waar we onze specifieke doelgroepen mee vooruit helpen. Daar hoort een team van goede docenten en opleiders bij die op de hoogte zijn van nieuwe ontwikkelingen, zowel in het onderwijs, in het onderzoek als in het beroepenveld.

¹ Practoren zijn de lectoren in het mbo

SAMENWERKEN

Zowel vanwege de maatschappelijke en technologische ontwikkelingen, als met het oog op de vergrijzing van onze docententeams, is versterking van onze teams een belangrijk aandachtspunt. Daar horen thema's bij als blended learning, het omgaan met kwetsbare groepen en hybride docentschap. Dit laatste is buitengewoon interessant omdat we daarmee mensen binnenhalen die actuele kennis uit hun eigen werkomgeving overdragen op studenten en collega's. We hebben hiervoor samen met partners in de regio het project SOBOL opgezet. Samen met Yuverta (voorheen CITAVERDE College), Gilde opleidingen, VISTA College en Fontys Hogescholen willen we mensen interesseren voor en begeleiden bij een docentschap in het mbo-onderwijs. Daarbij werken we ook aan onze reputatie als werkgever. Het mbo is immers enorm divers, zowel qua opleidingsaanbod als qua leeftijd van onze studenten. Je kunt in het mbo lesgeven aan jonge mensen, maar ook aan volwassenen en je kunt onderzoek doen en richting geven aan nieuwe ontwikkelingen.

SOCIALE INCLUSIE

Kenmerkend voor het mbo is diversiteit. In de meest brede zin is diversiteit essentieel voor de ontwikkeling van talenten, zowel bij onze studenten als bij de medewerkers. In organisaties waar verschillen er mogen zijn, waar culturen bij elkaar komen, kun je kijken naar wat mensen goed kunnen. Die talenten kun je benutten. Dan worden verschillen tussen mensen opeens kansen en maakt het niet uit wie je bent, jouw talent wordt gewaardeerd!

VISTA betekent: elkaar zien, wij zien jou! Mbo'ers vervullen een belangrijke maar vaak nog ondergewaardeerde rol in onze samenleving; ze zijn cruciaal voor de ontwikkeling van de regio. Dat hebben we goed kunnen zien tijdens de corona-crisis: mbo'ers hielden zorg, economie, techniek, en sociale verbanden in de lucht! Op allerlei plekken in Limburg, ook op de Brightlands campussen, waar nu nog voornamelijk mensen met een hbo- of wo-achtergrond samenkomen, zouden juist onze mbo-studenten van allerlei opleidingen een belangrijke rol kunnen spelen. De praktijkgerichtheid van onze studenten is van toegevoegde waarde en draagt bij aan sociale inclusie in onze samenleving.

CREATIVITEIT

Als er iets is, wat we door corona nog meer hebben geleerd, dan is het denken in oplossingen. In heel korte tijd is online onderwijs bijna de standaard geworden.

Als er iets is, wat we door corona nog meer hebben geleerd, dan is het denken in oplossingen.

Ik zie heel veel creativiteit loskomen. Creativiteit wordt geprikkeld door cultuur, kunst, literatuur, muziek, en door buiten in de natuur te zijn. We schuiven deze activiteiten vaak onder het kopje 'vrije tijd', terwijl we creativiteit juist heel hard nodig hebben om samen tot nieuwe inspiratie, ideeën en oplossingen te komen. Ik denk dat we hier meer tijd en aandacht voor moeten hebben, ook in het onderwijs. Dialoog, inclusie en creativiteit helpen onze samenleving vooruit.

ASTRID BOEIJEN
CEO Brightlands Smart Services Campus

DIT IS HET MOMENT OM DE VOORDELEN VAN AI EN DATA SCIENCE TE BENUTTEN

Data science en Artificial Intelligence (AI) zijn overal en hebben grote impact op de samenleving. Daarmee ontstaan belangrijke kansen zowel om bedrijven concurrerender te maken, als om maatschappelijke vraagstukken op te lossen. Als Brightlands Smart Services Campus heeft onze ontwikkeling gelijke tred gehouden met de ontwikkeling van ons dynamische werkveld. Daardoor kunnen we nu volop invulling geven aan de ambitie van de vier Brightlands campussen in Limburg: de economie stimuleren, bedrijven aantrekken en talent binden en boeien.

Eén van de opgaven die we ons als campus hebben gesteld, is het bevorderen van het concurrentievermogen van het Limburgse MKB door de mogelijkheden van digitalisering te benutten.

De maatschappelijke en ethische kant van data science en AI vereisen antwoorden, juist omdat ons vakgebied alomtegenwoordig en tegelijk ongrijpbaar is. Iedereen heeft zich ertoe te verhouden.

Minder dan 20% van de MKB-bedrijven heeft momenteel een webshop, terwijl 90% van de consumenten online shopt. We zien dat bedrijven die een webshop hebben, veel beter door de crisis komen, al is een webshop natuurlijk geen wondermiddel.

Een stap verder zou het inzetten van een algoritme kunnen zijn. Daarmee kan een bedrijf in bijvoorbeeld de detailhandel de drukte in de zaak voorspellen en de benodigde voorraad, de personele bezetting, de organisatie, enzovoort, daarop aanpassen. Zo'n algoritme houdt bijvoorbeeld rekening met het weer, het verkeer, vakantieperiodes hier en over de grens.

KANSEN EN TOEPASSINGEN

Naast deze directe ondersteuning aan het Limburgse MKB zijn we sterk in de maatschappelijke en ethische kant van de nieuwe technologie. In het werkveld van data science en AI hebben veel mensen een technologische focus, wat bijvoorbeeld kan leiden tot de ontwikkeling van apps of algoritmes die uiteindelijk stuiten op maatschappelijke bezwaren. De discussies rond de corona-app van afgelopen zomer en algoritmes die discriminerend blijken te zijn, zijn daarvan goede voorbeelden. De maatschappelijke en ethische kant van data science en AI vereisen antwoorden, juist omdat ons vakgebied alomtegenwoordig en tegelijk ongrijpbaar is. Iedereen heeft zich ertoe te verhouden, want via social media, Google, klantenkaarten of de OV-chip komen AI en data science je dagelijkse leven binnen. In ons ELSA-lab (Ethical, Legal, Societal Aspects) gaan we een netwerk bouwen waarmee we gewone mensen met gezond verstand van meet af aan betrekken bij projecten. Zo werk je aan acceptatie voor wat je ontwikkelt.

VOORTDURENDE INNOVATIE

Als campus hebben we technisch en inhoudelijk onder meer veel kennis over het veilig delen van data. Zo hebben we bijvoorbeeld projecten uitgevoerd met betrekking tot het veilig delen van data in de gezondheidszorg met het uiteindelijke doel om te komen tot medicatie en behandeling die afgestemd is op het individu. Hierin werken we samen met partijen als CZ, het Zuyderland ziekenhuis, TNO en het CBS. We hebben ook ervaring opgebouwd met veilig data delen in projecten rond financiële dienstverlening, waarbij we samenwerken met partijen als APG en Rabobank. Technieken als blockchain bieden mogelijkheden voor een betere registratie, onder andere van de schakels in een productieketen. Zo kunnen claims van producten en claims van verantwoord ondernemen geverifieerd worden. Aan veiligheid in het publieke domein wordt op onze campus gewerkt in het ilab van de Nationale Politie. Al die projecten betekenen een voortdurende stroom van innovaties, wat ons als Hub ook op nationaal niveau waardering oplevert.

ARMOEDE

Bij het ELSA-lab Armoede en Schulden, dat we momenteel voorbereiden, zijn tal van partijen betrokken, zoals het ministerie van Binnenlandse Zaken, DUO, de Belastingdienst, de VNG, de Limburgse Kredietbank, Gemeente Heerlen en Parkstad Limburg. In dit ELSA-lab start een langjarig onderzoek naar het inzetten van AI en data science bij de aanpak van armoede en schulden. Mensen die in armoede leven en schulden hebben, krijgen te maken met tot wel twintig

Mensen die in armoede leven en schulden hebben, krijgen te maken met tot wel twintig instanties, die allemaal een stukje van de puzzel hebben.

ASTRID BOEIJEN

instanties, die allemaal een stukje van de puzzel hebben. Als het bijvoorbeeld gaat om het aflossen van schulden, wordt al snel een repressieve maatregel genomen – het opleggen van een boete, handhaving, enzovoort. Als er een totaalplaatje is, zou echter kunnen blijken dat dat weinig zin heeft, omdat het geld er gewoon echt niet is. De vraag is hoe je zonder het uitwisselen van privacygevoelige informatie die bij verschillende instanties beschikbaar is, tot inzichten kunt komen die helpen om de armoede anders en beter te bestrijden. Met technieken als multi party computation en federated learning bijvoorbeeld stuur je als het ware een algoritme langs de instanties, dat de informatie ophaalt terwijl de data toch bij de instanties blijven. Zo vermijd je intuïtieve besluiten en bied je alle input voor een goede analyse van ieders situatie. Armoede kent immers vele gezichten. Data geven inzicht in feitelijke situaties en helpen daarmee om betere besluiten te nemen. Algoritmes die gebaseerd zijn op data kunnen ook helpen om problematische situaties te voorspellen en daarmee te voorkomen of erop te sturen. Dat kan op een dynamische manier.

ECOSYSTEEM

Hier op de campus zijn we geëquipeerd om te werken aan antwoorden en oplossingen voor vraagstukken, zodat we er in Limburg ons voordeel mee doen. Daarbij vervullen ons ecosysteem en onze allianties een belangrijke rol. In ons gebouw aan de entree van Heerlen huisvesten wij zo'n veertig organisaties en we werken actief samen met tachtig organisaties en instanties. Sinds februari van dit jaar zijn wij

één van de zeven hubs in de Nederlandse AI-coalitie (NL AIC). Onze hub wordt gedragen door een alliantie in de regio, waarbij de Brightlands campussen en tal van bedrijven, Maastricht UMC+, Zuyderland MC, de Politie, CBS, LWV, MKB-Limburg en LIOF. Brede welvaart is het overkoepelende thema van die alliantie, met daarin gezondheid, publieke dienstverlening, publieke veiligheid en duurzame industrie als belangrijke toepassingsgebieden. De taak waar we voor staan is om de stap te zetten naar een structurele werkwijze op het gebied van AI en data science. De tijd van pilots en experimenten is voorbij; het wordt tijd om op te schalen.

KANSEN VOOR LIMBURG

De huidige sociaaleconomische situatie van Limburg biedt volop kansen, al zijn sommige sectoren zwaar getroffen door de coronacrisis. Doordat er de afgelopen tien jaar fors is geïnvesteerd in de Brightlands campussen is het economisch spectrum van Limburg als geheel aanmerkelijk verbreed en versterkt. Sociaal speelt helaas nog het 'Limburg-effect': gemiddeld zijn de mensen hier net iets minder gezond, gelukkig en welvarend dan in Nederland als geheel. Het rapport van de Brede Economisch Sociale Taskforce (BEST) adviseert om samen aan de slag te gaan, onder meer door een Centrum voor brede welvaart in te richten. Onze campus kan bijdragen aan het ontwikkelen van data gedreven beleid. Vanuit onze AI-hub blijven we samen met onze partners de sterktes van Limburg in kaart brengen en bedrijven en organisaties ondersteunen.

DAVID JONGEN

Voorzitter Raad van Bestuur Zuyderland

ZUID-LIMBURGSE SOCIAALECONOMISCHE SITUATIE IS PRECAIR: DE ZORG MOET DAAROM VERANDEREN

Brede welvaart is voor mij een situatie waarin mensen een goede opleiding en een fatsoenlijk inkomen hebben, ze leven en eten gezond, bewegen voldoende en zijn gelukkig. Dat is het ideaalplaatje. Als je vanuit dat beeld kijkt naar ons verzorgingsgebied – Parkstad Limburg en de Westelijke Mijnstreek – dan is meteen duidelijk dat de sociaaleconomische situatie hier precair is. Qua gezondheid, opleiding en inkomen loopt Zuid-Limburg al jaren achterop. Ondanks de vele initiatieven om daar verandering in te brengen, is de sleutel nog niet gevonden. Ook Zuyderland zoekt naar mogelijkheden om daar als zorgconcern betekenis in te hebben.

Het is niet duidelijk waar die precare situatie in deze regio vandaan komt: zijn het de genen, de opvoeding, de opleiding, of nog iets anders? Het is uiteraard buitengewoon moeilijk om gedrag dat al jong is aangeleerd te doorbreken. Kinderen leren van hun ouders wat ‘normaal’ is. En als dat betekent: koude friet, cola en chips in je broodtrommel, dan begrijp je waarom we hier veel mensen zien die al heel jong hartkwalen, diabetes type 2 en andere ernstige aandoeningen ontwikkelen. Het enige wat in mijn ogen helpt is preventie. Ik ben dan ook zeer enthousiast over De Gezonde Basisschool. Ouders betalen een klein bedrag voor een gezonde lunch en leren via hun kinderen wat gezond voedsel is. Een dergelijk wetenschappelijk

onderbouwd initiatief, waarbij bewegen en gezond eten een vast onderdeel vormen van het onderwijs, zou verplicht moeten zijn op alle scholen in Nederland.

Het is niet duidelijk waar die precare situatie in deze regio vandaan komt: zijn het de genen, de opvoeding, de opleiding, of nog iets anders?

DE BESTE ZORG ZO THUIS MOGELIJK

Als Zuyderland zoeken we naar mogelijkheden om aan te sluiten bij het thema ‘preventie’. Dat is voor de curatieve sector ingewikkeld. Wij staan aan het eind van de zorgketen en worden alleen gefinancierd om zieke mensen beter te maken. Met onderzoek en wetenschap proberen we wel ons steentje bij te dragen. Ons terrein is zorg verlenen en sinds twee jaar werken wij met een nieuwe strategie. ‘De beste zorg zo thuis mogelijk’ is de titel van deze strategie die volledig aansluit bij het concept ‘Positieve gezondheid’ van Machteld Huber dat ook door de Provincie is omarmd. Op tal van manieren en niveaus werken we eraan om mensen de best mogelijke zorg te leveren op de plaats die voor de patiënt het beste is. Die plaats is niet per se het ziekenhuis. We hebben het aangedurfd om met zorgverzekeraar CZ een tienjarig contract af te sluiten om de zorgprocessen te verbeteren en toch de bedrijfskosten te verlagen.

SAMEN BESLISSEN

Onze strategie betekent een enorme cultuuromslag, zowel voor de patiënt als voor onze professionals. Landelijk lopen we

daarmee nu al voorop. Ook het ministerie van VWS initieert overigens belangrijke programma's, waar we bij aansluiten. 'Samen Beslissen' is zo'n traject. De naam zegt het al: het gaat erom dat de patiënt en de zorgprofessional samen de best mogelijke oplossing bespreken. Dat betekent dat er bij het bepalen van de behandeling niet alleen gekeken wordt naar de aandoening, maar ook naar de omgeving van de patiënt, waarin de psychische situatie, de rol van eventuele mantelzorgers en het dagelijkse functioneren een rol spelen. We hebben voor de aanpak van 'Samen Beslissen' een scholingsprogramma opgezet voor de specialisten en verpleegkundigen al zet corona ons natuurlijk op achterstand bij het aanbieden van opleidingen. Zorgverleners leren hoe zij een goed gesprek kunnen voeren over oplossingen die het beste passen bij de patiënt en diens klachten. Dat lukt niet bij iedereen, zeker niet als mensen een behandeling eisen, waarvan wetenschappelijk is aangetoond dat die geen meerwaarde heeft. Denk aan het traditionele 'amandelen knippen' en wat minder bekend: de hernia-operatie. Er zijn hele lijsten met dat soort zinloze behandelingen. Die voeren we alleen nog uit als we er bij de individuele patiënt van overtuigd zijn dat het ook helpt. En dat betekent dat we veel minder van deze ingrepen doen.

KETENPARTNERS

We hebben in ons verzorgingsgebied met zo'n 400.000 inwoners een flinke uitdaging. Niet alleen is de gezondheidssituatie precair, door de vergrijzing zal de zorgbehoefte de komende jaren sterk veranderen. Om de zorg betaalbaar te houden,

duurzaam, op een hoog niveau én in de nabijheid van onze patiënten en cliënten werken we in de hele zorgketen samen. We hebben met belangrijke partners in ons verzorgingsgebied én CZ het zogenoemde Pact van terWorm gevormd.

Om de zorg betaalbaar te houden, duurzaam, op een hoog niveau én in de nabijheid van onze patiënten en cliënten werken we in de hele zorgketen samen.

Daarin hebben we afgesproken dat we in de zorgketen voor een aantal concrete patiëntengroepen de zorg zo organiseren dat de patiënt op tijd op de juiste plek de juiste zorg krijgt: lijnloze zorg. Dus zonder schakelpunten tussen bijvoorbeeld de huisarts en het ziekenhuis. We overleggen bij dit alles met thuiszorgorganisaties, verpleeghuizen, Provincie en gemeenten, Burgerkracht, enzovoort. Wat ons daarbij nog wel in de weg zit is de ICT-infrastructuur: we kunnen patiëntinformatie nog niet optimaal delen. Ook daar wordt aan gewerkt, al is zo'n dataplatform natuurlijk een zeer omvangrijk en complex project.

FITTER, VEILIGER, GEMAKKELIJKER

We kijken ook in de volle breedte naar onze zorgprocessen. Het is niet meer zo dat iemand naar het ziekenhuis komt voor een behandeling, erna weer naar huis gaat en dat het daarmee klaar is. Wie bijvoorbeeld een knieprothese krijgt, verwijzen we vooraf en achteraf naar fysiotherapeuten die het concept kennen en toepassen. Daardoor verkorten we de hersteltijd

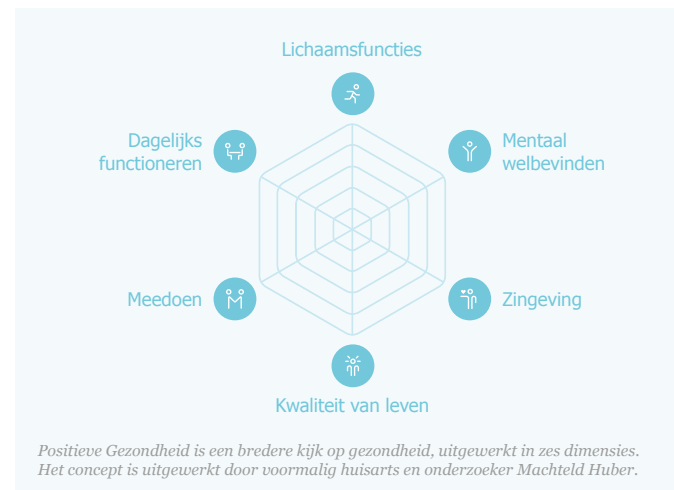
van de patiënt aanzienlijk, waardoor diens kwaliteit van leven enorm toeneemt. Verder passen we voor mensen met een chronische aandoening eHealth toe. Dat doen we onder meer voor COPD, Parkinson, hartfalen en chronische darmziektes. We begeleiden patiënten op afstand. Ze vullen op gezette tijden een vragenlijst in en sturen ons die gegevens. Als de verpleegkundig specialist afwijkingen ziet, kunnen we meteen ingrijpen en ook de patiënt kan via de app vragen stellen. Dat geeft een veilig gevoel en veel gemak. De patiënt hoeft niet steeds te reizen en staat toch onder controle.

Veel ernstiger is het tekort aan goed opgeleid zorgpersoneel dat we verwachten in de komende 15 tot 20 jaar.

Ook krijgen mensen vóór een operatie een app met een aangepast bewegings- en voedingsprogramma. Ze komen daardoor beter door de operatie en herstellen voorspoediger. We deden dit allemaal al, maar eHealth heeft door corona een enorme boost gekregen. Ook zijn we sinds corona veel meer afspraken telefonisch of via beeldbellen gaan doen.

FORSE OPGAVEN

Om 'de beste zorg zo thuis mogelijk' voor elkaar te krijgen werken we niet alleen veel samen met onze partners, we bieden opleiding en scholing in alle lagen van de organisatie, maar we geven ook financiële prikkels richting het Medisch Specialistisch Bedrijf én richting de diverse vakgroepen.

Het contract met CZ is een stok achter de deur. Het betekent namelijk dat we boven een bepaald niveau geen financiering meer krijgen. Het is een flinke uitdaging maar ik heb er alle vertrouwen in dat dit gaat lukken. Veel ernstiger is het tekort aan goed opgeleid zorgpersoneel dat we verwachten in de komende 15 tot 20 jaar. Veel van onze mensen gaan de komende jaren met pensioen. Ons strategisch personeelsbeleid is gebaseerd op de verwachte uitstroom en daaraan koppelen we ons opleidings- en aannamebeleid. We vergroten onze opleidingscapaciteit en proberen een goede werkgever te zijn die inzet op duurzame inzetbaarheid. Als grootste werkgever van Limburg zullen we ook daaraan ruimschoots aandacht moeten besteden.

SASKIA GOETGELUK

CEO Brightlands Campus Greenport Venlo

BREDE WELVAART: GROTE TRANSITIES DOOR INTRINSIEKE VERANTWOORDELIJKHEID

Al mijn hele leven ontmoet ik mensen voor wie brede welvaart heel logisch is. Het is een integraal onderdeel van hun doen en laten, een drijfveer, geen doel in zichzelf. ‘Welvaart’ staat voor economisch gewin, brede welvaart beslaat een omvangrijker spectrum. Ook voor veel ondernemers horen de welzijnskant én de economische kant integraal bij hun ondernemerschap. In de agrarische sector zijn heel veel partijen met brede welvaart bezig. Alleen zullen ze dat misschien niet zo herkennen en benoemen.

Als jonge journalist (eind jaren 80) sprak ik nogal eens ondernemers in de sierteeltsector die moesten besluiten of ze een klein familiebedrijf wilden blijven of dat ze grootschaliger zouden gaan werken. Bij hun afwegingen was kostprijsbeheersing zeker van groot belang, maar niet altijd doorslaggevend. Ze keken vooral ook naar wat grootschaligheid zou betekenen voor henzelf, voor het familiebedrijf, voor de arbeidsorganisatie en voor hun positie ten opzichte van anderen met wie ze samenwerkten, maar ook concurreerden. De agrarische sector kent de coöperaties. Een coöperatie heeft in zich dat je elkaar in moeilijke tijden helpt en dat je in goede tijden spaart voor die minder makkelijke periodes. Brede welvaart? Ik denk wel een raakvlak te zien. Bij de Topsector Tuinbouw & Uitgangsmaterialen, waar ik ook heb gewerkt, is innovatie de drijfveer. Dat betekent: je wilt iets beter maken.

Ook dat hoort bij brede welvaart. Partijen die ik ontmoet, en dat is in die zin niet representatief voor de hele groep, innovators zijn voorlopers, immers, zijn vooral bezig met productverbetering, het terugdringen van emissies, gezonde voeding, voedselproductie die het klimaat zo weinig mogelijk belast, enzovoort.

KOPLOPERS

Wat het imago van de sector ernstig aantast, zijn beelden van uitbuiting van arbeidsmigranten of onvoldoende aandacht voor het dierenwelzijn, maar het merendeel van de ondernemers beschouwt mens en dier als kapitaal waarmee je goed omgaat en voor wie je zorgt. Ondernemers hebben ook een maatschappelijke rol, en degenen die ik ontmoet nemen dat serieus. Hier op de Brightlands Campus vind je daarin de koplopers en directe volgers: bedrijven die als drijfveer hebben

We willen stap voor stap de systemen doorbreken, zodat gezonde voeding voor iedereen bereikbaar wordt.

om met innovatie bij te dragen aan een gezonde en duurzame samenleving. We zetten hier in op gezonde, veilige voeding en daarbinnen richten we ons bijvoorbeeld op het thema jeugd, voeding en gezondheid. De campus brengt grote en kleine bedrijven en kennisinstellingen bij elkaar op basis van thema's zoals future food, gezonde productiesystemen, communicatie en marketing. Zo willen we stap voor stap de systemen

doorbreken, zodat gezonde voeding voor iedereen bereikbaar wordt. Dat kost voortdurend tijd en aandacht, misschien wel enkele generaties; er is nog zoveel te veranderen. Kijk naar onze wereldwijde doelstellingen rondom voeding (ondervoeding en slechte voeding), klimaat, beschikbaarheid van middelen of gelijkwaardigheid in verdeling ervan, of vrede...

GEZOND EN DUURZAAM

De verantwoordelijkheid voor de transitie van ons voedselsysteem is belangrijk maar kan niet alleen neergelegd worden bij de agrarische ondernemer. Ook elke consument, jij en ik, moet bij zichzelf nagaan of en hoe hij zelf met zijn gedrag het klimaat en zijn gezondheid belast en het beter kan doen. Ook daar zijn we op deze campus mee bezig. Wij maken het samen met de ondernemers mogelijk om de meest duurzame gezonde voeding bereikbaar te maken voor de consumenten. Het betekent ook een ordelijke transitie van dierlijke naar plantaardige voeding, al zal dierlijke voeding nooit helemaal weggaan, maar wel in veel kleinere hoeveelheden dan die we in het westen eten per persoon. Die overgang naar plantaardige voeding levert bovendien een bijdrage aan onze gezondheid. We kijken hier dus hoe we de productie kunnen verduurzamen in de breedste zin van het woord. Tegelijkertijd willen we de consument voorlichten over gezonde, duurzaam geproduceerde voeding en welk gedrag daarbij hoort en hoe gedrag te veranderen is.

PREVENTIE

Gezonde voeding voorkomt gezondheidsproblemen. Daarom zetten wij in op programma's als 'Positieve gezondheid', 'De gezondste regio', 'De gezonde basisschool van de toekomst', zodat kinderen en volwassenen leren hoe je zelf je gezondheid kunt beïnvloeden. Maar de consument moet ook in de gelegenheid worden gesteld om een gezonde keuze te maken en gezonde, duurzame producten te nuttigen. Momenteel zijn gezonde producten nog heel wat duurder dan ongezonde. Om dat te veranderen zijn niet alleen overheidsmaatregelen denkbaar, zoals verlaging van de BTW op groente en fruit, maar biedt een bepaalde mate van grootschaligheid betaalbare beschikbaarheid. Daar kun je bezwaren tegen hebben, maar met enkel kleinschaligheid beperk je de betaalbare voedselvoorziening voor een grote groep mensen.

ARBEIDSMARKT

De opgaves waar we voor staan, zijn uitermate complex. Het gaat om transities van wereldformaat waarin we naast bestaande competenties ook nieuwe nodig hebben. AI, digitalisering, duurzame voedselproductie, het voorkomen of hergebruiken van waste, water/energie/emissies, indoor farming, gepersonaliseerde voeding, leefstijl, de transitie van dierlijke naar plantaardige voeding. De Brightlands campussen hebben tot doel om dit soort ontwikkelingen te stimuleren door bedrijven en kennisinstellingen te huisvesten, door de spin-off van innovaties, en door kansen te bieden voor talent. De ontwikkelingen bieden op alle niveaus kansen voor werknemers.

*Wij maken het samen
met de ondernemers mogelijk
om de meest duurzame gezonde
voeding bereikbaar te maken
voor de consumenten.*

SASKIA GOETGELUK

Het is belangrijk dat we hier opgeleide mensen kunnen binden. Niet alleen met aantrekkelijk werk of studie maar ook met een fijne en betaalbare woning bijvoorbeeld, goede scholen, cultureel aanbod, verenigingen en sociale acceptatie, enzovoort. Er is zeker niet alleen behoefte aan hbo'ers en universitair geschoolden; de bedrijven hebben ook veel mbo'ers nodig. Om de campus laagdrempeliger te maken proberen wij middelbare scholieren nog vóór hun vervolgopleidingen te interesseren voor wat hier gebeurt. Zo leveren bedrijven relevante onderwerpen voor de profielwerkstukken van de jongeren, en begeleiden hen soms ook.

VERANDERINGEN

Onze sector is ontzettend belangrijk, zeker als het gaat om de enorme bijdrage aan de vitaliteit en gezondheid. Als agrarische ondernemer heb je dan ook een brede verantwoordelijkheid. Dat komt soms ook tot uiting in hele kleine activiteiten, zoals voorlichting aan schoolkinderen. Daardoor is het niet altijd zichtbaar dat ondernemers intrinsiek bezig zijn met brede welvaart, ook voor hun medewerkers. Door de technologische ontwikkelingen – AI en digitalisering – gaat er veel veranderen in de sector. En dat biedt kansen voor medewerkers om zich te ontplooiën. Met het oog daarop hebben de agrarische ondernemers in de regio zelf een gezamenlijk initiatief ontwikkeld om voor de huidige studenten én voor hun eigen medewerkers opleiding te bieden. Daarin worden de nieuwe competenties aangeboden. Dat is zeer kenmerkend voor deze regio: ondernemen en samenwerken. Daar begint brede welvaart!

PROF. DR. JOL STOFFERS

Lector Employability Zuyd Hogeschool
Bijzonder hoogleraar Open Universiteit
Wetenschappelijk directeur NEIMED,
sociaaleconomisch kenniscentrum

WAT LIMBURG NU NODIG HEEFT: LEF, FOCUS, MAAR OOK FLEXIBILITEIT

De coronacrisis heeft in diverse sectoren geleid tot een versnelling van ontwikkelingen als digitalisering, onlinecommunicatie en de invoering van geavanceerde technologie. Het aanpassen van bedrijfsprocessen en het wijzigen van businessmodellen is nu aan de orde. De steunmaatregelen van de overheid om negatieve economische effecten van de coronacrisis te voorkomen, helpen een deel van de ondernemers te overleven. Maar er zullen zeker bedrijven zijn die het niet gaan redden; er zijn sectoren waar de ontwikkelingen diep ingrijpen. De detailhandel, de horeca en de financiële dienstverlening zullen sterk moeten veranderen, willen ze perspectief houden, terwijl andere sectoren, de logistiek bijvoorbeeld, juist een boost hebben gekregen.

Van overheden, bedrijfsleven en individuele werknemers worden bij voortduring keuzes gevraagd om te acteren in de turbulentie van de coronacrisis. Ook op provinciaal niveau zijn keuzes nodig met betrekking tot de economie en de economische infrastructuur. Vanuit het verleden zijn we gewend dat er alles in het werk gesteld moest worden om werkgelegenheid hierheen te halen. De human-resources, ofwel het beschikbare personeel, in Limburg zijn inmiddels echter beperkt, waardoor we niet meer alles kunnen doen. Demografisch gezien -

ontgroening en vergrijzing - zal het de nodige inspanning kosten om de essentiële vacatures vervuld te krijgen. Het is daarom belangrijk om in te zetten op een aantal clusters waarin Limburg tot de koplopers van Europa wil behoren. Dat betekent ook dat sommige sectoren minder aandacht zullen krijgen en teleurgesteld zullen worden. Het is aan de moedige bestuurders en ondernemers met lef om dit soort keuzes te maken.

Het is daarom belangrijk om in te zetten op een aantal clusters waarin Limburg tot de koplopers van Europa wil behoren.

RICHTING GEVEN

Met de Brightlands campussen, waar kennisinstellingen, ondernemingen en politiek samenwerken om in Europa onderscheidend te zijn, wordt een duidelijke focus aangebracht: circulariteit en duurzaamheid concentreren zich op de Brightlands Chemelot Campus in Sittard-Geleen, digitalisering en AI op de Brightlands Smart Services Campus in Heerlen, zorg en biowetenschappen op de Brightlands Maastricht Health Campus en voeding op de Brightlands Campus Greenport Venlo. De kennisinfrastructuur die zich op deze campussen ontwikkelt, trekt nieuwe bedrijvigheid aan en daarmee jonge mensen die kunnen bijdragen aan de doorontwikkeling van deze sectoren.

LEVEN LANG ONTWIKKELEN

Om de ontwikkeling te bestendigen en te versterken, is het belangrijk dat mensen begeleid en geschoold worden.

De impact van technologie en de voortschrijdende digitalisering maakt nu eenmaal dat banen in alle sectoren snel veranderen en in bepaalde sectoren zullen krimpen of juist groeien. In die omstandigheden is het essentieel dat mensen voortdurend aan hun skills werken en zich om- en/of bijscholen. Jonge mensen zijn doorgaans succesvoller en meer bedreven om hun skills up-to-date te houden dan ouderen, mensen met een migratieachtergrond of mensen met een beperking. Terwijl mensen van veertig of vijftig toch nog vele jaren zullen deelnemen aan het arbeidsproces. Er moeten forse stappen worden gemaakt in de vorm van leerwerk-arrangementen (werkend leren en lerend werken) om deze mensen employabel te houden. Inmiddels bestaan er tal van interessante initiatieven. Kansrijkberoep.nl verzorgt bijvoorbeeld voor mbo'ers en hbo'ers een versnelde omscholing naar beroepen in sectoren met een grote vraag: logistiek, basisonderwijs, zorg, ICT, procesindustrie en bouw.

VITALITEIT

Om in het arbeidsproces te blijven participeren zijn naast kennis en vaardigheden ook de fysieke en mentale gezondheid van belang. Het welbevinden van mensen bepaalt in hoge mate hoe zij kunnen bijdragen aan een welvarende samenleving met een gezonde economie. Limburg, en zeker Parkstad Limburg, heeft wat betreft gezondheid een serieus probleem op te lossen. Het is een zorgelijke situatie, omdat die niet alleen doorwerkt in de hoogte van de ziektekosten maar ook effect heeft op de productiviteit en het mentaal welbevinden

De impact van technologie en de voortschrijdende digitalisering maakt dat banen in alle sectoren snel veranderen en in bepaalde sectoren zullen krimpen of juist groeien.

In die omstandigheden is het essentieel dat mensen voortdurend aan hun skills werken en zich om- en/of bijscholen.

PROF. DR. JOL STOFFERS

van mensen. Gelukkig is er sinds enkele jaren veel aandacht voor dit vraagstuk en er zijn inmiddels gerichte programma's ontwikkeld om de negatieve spiraal te doorbreken, zoals de 'Regiodeal Parkstad' en de 'Gezonde Basisschool van de Toekomst'. Maar het oplossen van een probleem dat in de loop van generaties is ontstaan, zal zeker de nodige jaren kosten.

BURGERSCHAP

Naast economie en koopkracht neemt de laatste jaren ook de belangstelling voor Brede welvaart toe. Het lijkt er zelfs op dat dit denken over de kwaliteit van een samenleving door corona een extra impuls heeft gekregen. Veel mensen voelen dat er iets moet gebeuren. Het sociaal-maatschappelijke klimaat, de leefomgeving en het politieke klimaat komen steeds hoger op het verlanglijstje van mensen te staan. Tegelijk zijn er grote groepen mensen die aan de kant staan en die zich buitengesloten voelen. Dan ontstaan er gemakkelijk ongewenste onderstromen. Ook zien we dat groepen in de samenleving steeds vaker en heftiger tegenover elkaar komen te staan rond thema's als de aanpak van de corona-epidemie, racisme en de immigratiestroom. De discussies rondom 'zwarte piet' en de coronamaatregelen zijn hier een goed voorbeeld van. Er is ook in het sociaal-maatschappelijke leven behoefte aan een omslag. Het wordt tijd dat mensen uit alle geledingen van de maatschappij weer met elkaar in contact komen, een positieve dialoog aangaan.

ELKAAR ONTMOETEN

Andermaal zullen bestuurders moed en lef moeten tonen.

Alles zal gericht moeten zijn op een samenleving waarin mensen meedoen en een positieve bijdrage leveren. Het gaat ook hier om een complexe opgave die gerichte actie vereist en die niet vrijblijvend kan zijn. Dat betekent dat er voor sommige groepen speciale voorzieningen nodig zijn. De sociale werkvoorziening, die helaas voor een groot deel gesaneerd is, was zo'n voorziening die maakte dat mensen zich onderdeel voelden van het geheel en hun eigenwaarde behielden. Economisch is dat misschien niet altijd rendabel maar maatschappelijk en voor de kwaliteit van een samenleving heeft het wel degelijk betekenis. Het is belangrijk om dit soort zaken breed te bezien. Niet voor niets worden steeds vaker begrippen als 'brede welvaart' en 'een holistische kijk' gebruikt. Als je breder kijkt, soms zelfs over generaties heen, dan ontstaan er heel andere perspectieven.

HET GOEDE LEVEN

Elkaar helpen, elkaar kennen: mensen vinden dat meer en meer van belang. Dat is niet vrijblijvend en moet gefaciliteerd en gestimuleerd worden. Burgerschap is dat je je naar vermogen inzet voor je omgeving en er verantwoordelijkheid voor draagt. Er wordt een appel gedaan om mee vorm te geven aan de samenleving en om bij te dragen aan het cultureel-maatschappelijke en sociale leven. Het is een complex proces, dat we een beetje zijn verleerd. Ook van de overheid vraagt het een andere houding ten opzichte van burgers. Limburg heeft zeker een aantal vraagstukken op te lossen maar er is een uitstekende basis voor brede welvaart en burgerschap. De natuur, onze aantrekkelijke steden, het verenigingsleven, de infrastructuur en de verbinding

Elkaar helpen, elkaar kennen: mensen vinden dat meer en meer van belang. Dat is niet vrijblijvend en moet wel gefaciliteerd en gestimuleerd worden.

Burgerschap is dat je je naar vermogen inzet voor je omgeving en er verantwoordelijkheid voor draagt.

PROF. DR. JOL STOFFERS

met het omringende buitenland maken onze provincie tot een aantrekkelijke plek om te wonen. Door corona en de digitalisering is de belangstelling voor dergelijke regio's toegenomen.

Limburg kan zich prima positioneren als regio waar het goed leven is.

Je kunt immers online werken en tegelijkertijd wonen in een mooie, rustige omgeving waar de huizenprijzen aantrekkelijker zijn dan in de Randstad. Limburg kan zich prima positioneren als regio waar het goed leven is.

HERIJKEN

De keuze voor een dergelijke positionering biedt mogelijkheden maar heeft ook consequenties voor de keuzes die gemaakt worden. Wat doe je wel en wat heeft te veel negatieve effecten op de leefomgeving? Waarin wil je excelleren en welke bedrijvigheid past bij toekomstige generaties in deze regio? De transformatie naar circulaire, duurzame productie, evenals de voortschrijdende AI en digitalisering en de aandacht voor voeding en gezondheid zijn richtingen die al vorm krijgen op de Brightlands campussen. Daarbij gaat het niet alleen om kenniswerk, maar ook om adequate uitvoering waar ook veel mensen voor nodig zijn. Om duurzaam te kunnen bijdragen aan de Nederlandse kenniseconomie moet in elk geval de kennisinfrastructuur van opleidingsinstituten op orde zijn om Leven Lang Ontwikkelen mogelijk te maken. Herijken en heroriënteren betekent: hoe richt je je regio in?

SAMENVATTING

Brede welvaart inspireert om met elkaar in gesprek te gaan om kansen en kennis te benutten die in Limburg volop voorhanden zijn. De toekomst vraagt om keuzes met betrekking tot de interventies en interacties om de vele vraagstukken aan te pakken. Daarbij is een interdisciplinaire en integrale benadering belangrijk. Door mensen met verschillende geluiden bij elkaar te zetten kunnen immers andersoortige oplossingen ontstaan, al is dat buitengewoon ingewikkeld en intellectueel uitdagend. Een dergelijke aanpak vraagt leiderschap en bestuurlijke kracht én de verantwoordelijkheid nemen om persoonlijk bij te dragen aan de toekomst.

Juist in deze sterk veranderende tijd, waarin bovendien een gigantische hoeveelheid informatie beschikbaar is, hebben we **behoefte aan inzicht en overzicht**. Alleen zo weten we welke maatschappelijke thema's we moeten aanpakken, behouden of juist moeten veranderen. Daarbij zou een regionaal kenniscentrum regionale duiding en betekenisgeving bieden door substantieel en integraal de voorhanden kennis in Limburg te vergroten – over sectorale grenzen heen én met een nadrukkelijker stem uit de praktijk. Het gaat daarbij om beter inzicht in onze regionale sterktes en zwaktes om op basis daarvan gefundeerde keuzes voor Limburg te maken met een langetermijnperspectief.

Er zijn in Limburg veel mooie ontwikkelingen op gang gebracht die bijdragen aan de bedrijvigheid: de Brightlands campussen, aandacht voor circulaire economie, slim gebruik

van data en andere innovaties. Daarmee kan een deel van de sociaaleconomische vraagstukken worden opgelost. Er is echter ook een focus nodig op de 'zachtere' aspecten en gedrag: een andere manier van omgaan met elkaar. **De toekomst vraagt dan ook om te werken aan**

- **inclusie**
- **circulaire economie**
- **ruimtelijke ordening.**

De boel bij elkaar houden – **inclusie en kansen-ongelijkheid opheffen** – heeft te maken financiële gezondheid. Een laag inkomen en armoede brengen immers stress met zich mee en daardoor slechte eetgewoontes, wat leidt tot een slechte gezondheid. Het pensioenstelsel, het zorgstelsel en het sociale stelsel zijn de afgelopen decennia sterk aangepast, privatisering en marktwerking zijn overal ingevoerd, zelfs voor basisvoorzieningen als gas, elektriciteit en vervoer. Daarmee zijn veel nieuwe onzekerheden gecreëerd, waardoor mensen het overzicht kwijtraken. Dan ontstaat de neiging om de wereld klein en dichtbij te houden: je moet voor jezelf zorgen. Er is een **nieuwe geborgenheid** nodig zodat mensen van daaruit naar de toekomst kunnen kijken. Veiligheid is een basisrecht dat een voedingsbodem biedt voor groei en verdere ontwikkeling.

Armoede en ongezondheid vormen met name in Zuid-Limburg een hardnekkig vraagstuk. De vele beschikbare data kunnen helpen bij het aanpakken van armoede. Data geven

immers inzicht in feitelijke situaties en helpen daarmee om betere besluiten te nemen en intuïtieve besluiten te vermijden. De vraag is echter hoe inzichten te verkrijgen zijn die helpen om armoede anders en beter te bestrijden, zonder dat privacygevoelige informatie die bij de verschillende instanties beschikbaar is, uitgewisseld wordt. Met technieken als multi party computation en federated learning, waar op de Brightlands Smart Services Campus aan wordt gewerkt, lijkt dat mogelijk.

Het is nodig dat er blijvend aandacht is voor **positieve gezondheid**: bewegen, goede voeding, mentaal welbevinden, kwaliteit van leven, meedoen in de samenleving. De Brightlands Campus Greenport Venlo zet in op het verduurzamen van de voedselproductie én aan voorlichting over gezonde, veilige, duurzaam geproduceerde voeding. Daarbinnen heeft het thema jeugd, voeding en gezondheid speciale aandacht. Gezonde voeding voorkomt gezondheidsproblemen. Het zal noodzakelijk zijn om ook langs die weg de zorg betaalbaar te houden. De druk op de zorg zal de komende jaren immers verder toenemen door de vergrijzing. Duurzame, betaalbare zorg op een hoog niveau én in de nabijheid van patiënten en cliënten maakt samenwerking in de hele zorgketen noodzakelijk: lijnloze zorg.

Inclusie en armoedebestrijding vereisen ook dat er **structureel en waardevol werk** is, een eerlijkere inkomensverdeling en betaalbare huisvesting. Limburg heeft een gezamenlijke

werkgelegenheidsagenda nodig voor de lange termijn, met een doorvertaling in de hele keten. Voor het industriebeleid betekent dat: investeringen in research en development, in productie en in kennis en opleiding. Er is duurzame werkgelegenheid nodig die perspectief biedt, waarmee mensen een toekomst kunnen opbouwen en zelfstandig in hun onderhoud kunnen voorzien. Om de kansengelijkheid te vergroten is het essentieel om mensen regie te geven op hun toekomst, zodat zij beter kunnen omgaan met de hoge eisen die de samenleving stelt. Bij het creëren van de kaders en faciliteiten die bijdragen aan een grotere kansengelijkheid, horen: Leven Lang Ontwikkelen als recht, een hoger minimumloon, (om- en bij-) scholingsmogelijkheden – ook voor 50-plussers – onder meer voor 21e-eeuwse skills en sociale dialoog. Het is een maatschappelijke opgave om doorstroming te faciliteren. Daarbij speelt het onderwijs, met name het beroepsonderwijs, een belangrijke rol.

Er is duurzame werkgelegenheid nodig die perspectief biedt, waarmee mensen een toekomst kunnen opbouwen en zelfstandig in hun onderhoud kunnen voorzien.

Met de Brightlands campussen, waar kennisinstellingen, ondernemingen en politiek samenwerken om in Europa onderscheidend te zijn, wordt een duidelijke focus aangebracht: circulariteit en duurzaamheid concentreren zich op de Brightlands Chemelot Campus in Sittard-Geleen,

digitalisering en AI op de Brightlands Smart Services Campus in Heerlen, zorg en biowetenschappen op de Brightlands Maastricht Health Campus en voeding op de Brightlands Campus Greenport Venlo. De kennisinfrastructuur die zich op deze campussen ontwikkelt, trekt nieuwe bedrijvigheid aan en daarmee jonge mensen die zijn opgeleid voor deze sectoren.

De energietransitie is voor Limburg een enorme uitdaging én een geweldige kans. De aanwezige kennis, visie en investeringscapaciteit maakt dat de Limburgse economie ver voorop kan gaan lopen wat betreft circulariteit en klimaat neutrale productieprocessen. Het is belangrijk om investeringen te faciliteren ten behoeve van innovatie met het doel om klimaatneutraliteit te bereiken. De overheid zal randvoorwaarden moeten organiseren: een gelijk speelveld op de Europese markt, maar ook infrastructuur in de vorm van een pijpleiding voor het afvoeren van CO₂ en het aanvoeren van waterstof en elektriciteit van en naar de kust. Ook voor huishoudens moet het haalbaar worden om investeringen te doen die ertoe leiden dat ze evenveel energie opwekken als gebruiken.

Een derde lijn is de **ruimtelijke ordening**. Het afgesproken woonvolume moet gerealiseerd worden, wat pas mogelijk wordt als de stikstofcrisis wordt opgelost. Er spelen enorme belangen, bij de boeren, de minister, de aannemers en de natuurorganisaties. Oplossingen, die het lokale denken overstijgen, kunnen alleen in overleg worden gevonden. Ook de mogelijk door corona veranderende kantorenmarkt behoeft

Corona heeft ons als samenleving geleerd om nog meer in oplossingen te denken, creativiteit was broodnodig. Creativiteit wordt geprikkeld door cultuur, kunst, literatuur, muziek, en door buiten in de natuur zijn.

aandacht. Het thuiswerken heeft immers consequenties voor de faciliteiten die een kantoor nog moet bieden. Mogelijk wordt het meer een ontmoetingsplek, waardoor vraagstukken rond de woningmarkt, ruimtebeslag en het milieu in een ander licht komen te staan.

Corona heeft ons als samenleving geleerd om nog meer in oplossingen te denken, **creativiteit** was broodnodig. Creativiteit wordt geprikkeld door cultuur, kunst, literatuur, muziek, en door buiten in de natuur zijn. We schuiven deze activiteiten nog te vaak onder het kopje 'vrije tijd'. Daarnaast geven data inzicht in feitelijke situaties en helpen daarmee om betere besluiten te nemen. Algoritmes die gebaseerd zijn op data kunnen ook helpen om problematische situaties te voorspellen en daarmee te voorkomen of erop te sturen. Creativiteit hebben we vervolgens nodig om samen tot nieuwe inspiratie, ideeën en oplossingen te komen.

VERBINDEND VERMOGEN

Gezondheid en economie zijn belangrijk, maar andere maatschappelijke thema's dragen eveneens bij aan welvaart en welzijn van mensen: onderwijs, veiligheid, toegankelijkheid van voorzieningen, de kwaliteit van de leefomgeving en sociale en inkomensgelijkheid. De planbureaus wijzen er evenals BEST op vooral ook naar de samenhang tussen verschillende domeinen te kijken, zowel waar het gaat om het signaleren van kwetsbaarheden, als wat betreft het benutten van kansen en synergiën.

De enorme diversiteit en veelkleurigheid in de samenleving maken het voor beleidsmakers moeilijk om het voor iedereen goed te doen. Tegelijkertijd is het nodig zoveel mogelijk mensen te blijven betrekken, waarbij ook oog moet zijn voor de minderheid. Grote woorden maken dat je je kunt onderscheiden, maar het heeft een prijs: het is soms kwetsend, devalueert de politiek en draagt niet per se bij aan het nemen van het beste besluit of om mensen te interesseren voor de belangrijke thema's. Dit is een prachtige provincie die internationaal enorme kansen heeft, die erom vragen benut te worden. In een triple helix van onderwijs, bedrijfsleven en overheid met één gemeenschappelijk doel word je krachtig en kun je van betekenis zijn. Dat is een haalbare weg!

Grote woorden maken dat je je kunt onderscheiden, maar het heeft een prijs: het is soms kwetsend, devalueert de politiek en draagt niet per se bij aan het nemen van het beste besluit of om mensen te interesseren voor de belangrijke thema's.

Dit is een prachtige provincie die internationaal enorme kansen heeft, die erom vragen benut te worden.

COLOFON

Stichting Neimed is een onafhankelijk sociaal-economisch kenniscentrum, dat kennis en informatie over sociaal-economische en sociaal-maatschappelijke thema's levert aan Limburgse overheden, organisaties en samenwerkingsinitiatieven. Daarmee draagt Neimed bij aan het duiden van sociaaleconomische trends en de regionale betekenis en impact daarvan, de vorming van gedragen beleid en de monitoring en evaluatie van ingezet beleid. Neimed zorgt dan ook voor de onderbouwing, bewaking en legitimatie van de te kiezen of gekozen beleidsrichting. Neimed is een samenwerkingsverband van de drie Limburgse kennisinstituten: Open Universiteit, Zuyd Hogeschool en Maastricht University.

Het lectoraat Employability van Zuyd Hogeschool legt zich toe op de verbetering van duurzaam inzetbaar werkvermogen (employability) van medewerkers en de relevante factoren die daaraan kunnen bijdragen. Daarmee draagt het lectoraat vanuit arbeidsmarktperspectief bij aan het versterken van de veerkracht en brede welvaart binnen de regio Limburg en daarbuiten middels praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek en valorisatie.

Etil brengt als onderzoeksbureau informatie bij elkaar op het niveau van samenleving, sector en organisatie. Door de informatie in de juiste context te plaatsen bieden wij zicht op verbetering van beleid. Een cross-functioneel team van onderzoekers, adviseurs, data scientists en developers ontwikkelt oplossingen in de vorm van een online platform en zorgt voor de duiding van trends en ontwikkelingen.

ArbeidsmarktInZicht is een dergelijk online platform dat overheden, onderwijs, ondernemingen en werkenden voorziet van transparante informatie over de arbeidsmarkt. Aangesloten zijn de provincies Drenthe, Friesland, Groningen, Limburg, Noord-Brabant, Overijssel, Utrecht, Zuid-Holland, Noord-Holland en tien arbeidsmarktregio's.

Interviews en redactie

Karin Dormans, De Heldermakerij

Vormgeving

Philippe Daamen, Kaspar Ontwerpt

Zuyd
Onderzoek **ZU
YD**

**Etil research
group**

Arbeidsmarkt
InZicht.nl
Etil research group